



รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การคุกคามป่าชุมชนจากมนุษย์และแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่าง
ยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่

**Community Forest Threat from Human and It's Sustainable Use : Case Study of
Ban Tung Yao, Amphoe Doi Saket, Chiang Mai**

ได้รับการจัดสรรงบประมาณการวิจัย ประจำปี 2556

จำนวนเงิน 233,310 บาท

หัวหน้าโครงการ นายพหล สักดิคะทัศน์

ผู้ร่วมโครงการ ว่าที่ร้อยตรี ดร. สุรัชย์ กังวล

งานวิจัยเสร็จสมบูรณ์ 3/03/2557

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษา การคุกคามป่าชุมชนจากมนุษย์และแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. คอยสະເກັດ จ. เชียงใหม่ เป็นการวิจัยเพื่อหาสาเหตุการคุกคามป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว การใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน และแนวทางในการป้องกันการคุกคามป่าชุมชน ดังนั้นงานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อประชาชนที่อยู่บริเวณโดยรอบป่าชุมชนในอนาคตต่อไป

งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีต้องขอขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ ผู้ร่วมวิจัย เพื่อนๆ และนักศึกษาทุกคนที่ช่วยเหลือในด้านต่างๆ และสำนักวิจัยฯ ที่สนับสนุนด้านงบประมาณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัย

มกราคม 2557

สารบัญเรื่อง

	หน้า
สารบัญตาราง	ก
สารบัญภาพ	ง
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บทที่ 1 บทนำ	3
ความสำคัญของปัญหา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	7
แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็ง(Empowerment)	10
แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน	11
แนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร	15
แนวคิดการจัดการทรัพยากรในเชิงนิเวศวัฒนธรรม	15
แนวคิดเกี่ยวกับป่าไม้และแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้	17
แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน	23
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการจัดการผลประโยชน์ป่าชุมชน	25
แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
กรอบแนวคิดในการวิจัย	29
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	30
สถานที่ดำเนินการวิจัย	30
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	31
เครื่องมือในการวิจัย	31
การทดสอบเครื่องมือ	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	32
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	57
อภิปรายผล	61
ข้อเสนอแนะ	62
เอกสารอ้างอิง	64
ภาคผนวก	69
ภาพการคุกคามป่าชุมชนโดยมนุษย์	70
แบบสัมภาษณ์	76

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	35
ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามอาชีพ	38
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน และจำนวนพื้นที่ถือครอง	42
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคม	44
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคมการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน	46
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคมการเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน	48

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 สภาพพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่ง ที่ถูกคุกคาม	4
ภาพที่ 2 แบบจำลองเพื่อความยั่งยืน (ดัดแปลงจาก Lakanavichian, 1998)ซึ่งมีปัจจัย ย่อยจำนวนมาก	8
ภาพที่ 3 สถานที่ดำเนินการวิจัย	30

การคุกคามป่าชุมชนจากมนุษย์และแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน บ้านทุ่งยาว
อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

Community Forest Threat from Human and It's Sustainable Use : Case Study of Ban
Tung Yao, Amphoe Doi Saket, Chiang Mai

พหล ศักดิ์กะทนต์¹ และสุรชัย กังวณ²

Phahol Sakkatat¹ and Surachai Kungwon²

¹คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่ 50290

²คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ของประชาชนบ้านทุ่งยาว อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ 2) การคุกคามป่าชุมชน 3) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และ 4) แนวทางการป้องกันป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน โดยรวบรวมข้อมูลจากประชาชนบ้านทุ่งยาว อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิธีการใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 262 ราย ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาภาคบังคับ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม มีรายได้เฉลี่ย 83,390.63 บาทต่อปี มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 6 ไร่ อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาเฉลี่ย 40 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน เคยรับการฝึกอบรมเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด เฉลี่ย 47 ครั้งต่อปี การคุกคามป่าพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ทำการเผาป่า ถางป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน ด้านการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน พบว่า ประชาชนใช้ประโยชน์จากไม้เพื่อนำมาก่อสร้างบ้าน การเผาถ่าน และเป็นอาหารส่วนแนวทางการป้องกันการคุกคามป่าชุมชน ชุมชนควรมีการออกกฎระเบียบในการหาของป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อประโยชน์ของลูกหลานต่อไป

คำสำคัญ: ป่าชุมชน การคุกคามป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

Abstract

This research had 4 objectives, 1) general characteristics of people in Tung Yao community forest, Amphoe Doi Saket, Chiang Mai, 2) Community threatening, 3) community forest utilization, and 4) guidelines for community forest protection and sustainable utilization. Data was collected by interview from Baan Tung Yao, Amphoe Doi Saket, Chiang Mai totally 262 cases. The results show that most of people were male, 46 years of age average, married status, primary school graduated, agricultural occupation, income per year 83,390.63 , had own land about 4 rais, 40 years living in community, 4 house hold members, training receipted about 3 time per year, and 47 times per year forest conservation information receipt from televisions. Threat of community forest were burning and expanding for agriculture practice. Utilizations for community forest were tree cutting for house building, coal, and food. For guidelines of protection were community should had law in prohibit of forest cutting burning, and utilization, including of communication to people for increasing awareness of community forest conservation on advantages of future children.

Key words : Community Forest, Forest Threat, Forest Utilization

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรมหรือการเกษตรในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วมีใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดิน ป่าไม้ หรือน้ำ โดยไม่ตระหนักถึงความยั่งยืน(sustainable) ปัญหาในการทำการเกษตรในปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ การใช้สารเคมีเป็นปริมาณที่มาก แม้ว่าในปัจจุบันมีแนวโน้มเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้นก็ตาม ปัญหาการเสื่อมโทรมของดินจากการขาดการบำรุงดิน ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และที่สำคัญคือการบุกรุกทำลายป่าเพื่อการทำการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552)

พื้นที่ป่าไม้ของไทยมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ จากปี 2516 มีพื้นที่ป่าจำนวน 221,707.00 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 43.21 แต่มาในปี 2552 เหลือเพียง 171,585.65 ร้อยละ 33.4 (กรมป่าไม้ 2552, online) แม้ว่าพื้นที่ป่าจะลดลงไปมากในช่วง 10-20 ปี ก่อน แต่รัฐบาลได้ส่งเสริมการปลูกป่า การจัดการป่าให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า หรือเรียกว่าป่าชุมชน และป่าส่วนหนึ่งมาจากป่าปลูก รวมถึงป่าของเอกชนด้วย แต่ถ้านับเฉพาะพื้นที่ป่าธรรมชาติจริงๆ แล้ว มีน้อยกว่านี้ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าทั้งจากนายทุนและเกษตรกรเป็นปัญหาการคุกคามป่าที่สำคัญ

การคุกคามป่ามิได้หลายประเด็นทั้งจากการกระทำของมนุษย์และจากธรรมชาติ เช่น การตัดไม้เพื่อแปรรูป การเกิดไฟป่า การบุกรุกแผ้วถาง และการเก็บหาของป่าต่างๆ เป็นต้น สำหรับการคุกคามป่าที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์เป็นปัญหาสำคัญที่แก้ได้ยาก ถ้าเราพบใครที่คนในชุมชนยังไม่มี ความตระหนักถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. ดอยสะเก็ด จ. เชียงใหม่

ป่าชุมชนนี้มีพื้นที่ทั้งหมด 2,200 ไร่ ในอดีตผืนป่าชุมชนแห่งนี้ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่มีการบุกรุกป่าอย่างต่อเนื่องและการอนุรักษ์และฟื้นฟูของคนในชุมชนยังไม่เห็นผลมากนัก เนื่องจากคนใน

ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาเมื่อทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย แม้คนบางกลุ่มจะมีความคิดที่จะอนุรักษ์และรักษา แต่ยังไม่สามารถกระทำได้เต็มที่การตัดไม้ทำลายป่าจึงมีให้เห็นอยู่เรื่อยมาปัจจุบัน ป่าแห่งนี้ยังไม่มีการจัดการที่ดี ไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ที่เป็นทางการมาดูแล บริหารจัดการ ป่ามีแนวโน้มนำถูกทำลายมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพื้นที่ 2,200 ไร่ ดังกล่าวในสภาพที่เป็นจริงแล้วอาจมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียงประมาณ 1,800 ไร่ (www.hongkri.com) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าป่ามีการถูกคุกคามอย่างมากถ้าเป็นเช่นนี้ต่อไปป่าแห่งนี้อาจถูกทำลายจากการคุกคามของประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงหรือนุคคลอื่นที่มาแสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าแห่งนี้ได้ นอกจากนี้ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านอยากเห็นประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ให้เหมือนกับป่าชุมชนแห่งอื่นที่ได้รับรางวัลการอนุรักษ์ป่าชุมชนระดับประเทศมาแล้ว เช่น ป่าสักงาม อ. คอยสะเกิด ป่าชุมชนบ้านทุ่ง อ. เมือง จ.ลำพูน เป็นต้น



ภาพ 1 สภาพพื้นที่ป่าชุมชนบ้านทุ่ง ที่ถูกคุกคาม

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงต้องการที่จะทราบว่าป่าชุมชนแห่งนี้มีการคุกคามโดยมนุษย์อย่างไร มีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างไร และแนวทางป้องกันการคุกคามป่าตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างไรจึงจะทำให้เกิดความยั่งยืนโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสนทนากลุ่ม โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการคุกคามป่าชุมชนโดยมนุษย์
2. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการป้องกันการคุกคามและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตงานวิจัย

ด้านเนื้อหา การคุกคามป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะการคุกคามจากมนุษย์เท่านั้นประกอบด้วย

1. การตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ เช่น แปรรูปไม้เชื้อเพลิง 2. การเผาป่า 3. การบุกรุกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตร 4. การหาของป่า เช่น สัตว์ป่า พันธุ์พืชหายาก เพื่อนำไปขายหรือจำหน่าย

ด้านเวลา ศึกษาในช่วงเดือน ตุลาคม 2555 ถึง กันยายน 2556

ด้านพื้นที่ ศึกษาป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อ. ดอยสะเก็ด ในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นำผลการศึกษาไปเผยแพร่ในการประชุมวิชาการเมื่อหน่วยงานต่างๆ ได้รับทราบและนำไปกำหนดนโยบายหรือปฏิบัติ จะทำให้ชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง สามารถรักษาป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนมีแหล่งอาหารจากป่าที่อุดมสมบูรณ์ ที่ดีส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านที่ดีตามไปด้วย เมื่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีทำให้รัฐลดการสูญเสียเงินตราในการป้องกันและรักษาโรคภัยต่างๆ ทั้งทางกายและจิตใจ

นิยามศัพท์

การคุกคามป่า หมายถึง การทำลายป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งจากฝีมือมนุษย์และไม่ใช้ฝีมือมนุษย์

การใช้ประโยชน์จากป่า หมายถึง การนำป่าส่วนใดส่วนหนึ่งมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ การใช้เป็นอาหาร สร้างที่อยู่อาศัย ข้าราชการโรค และแหล่งรายได้เสริม

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าไม้ที่นำองค์ประกอบความต้องการของประชาชน และประชาชนผู้รับผลประโยชน์เข้ามาร่วมในขบวนการวางแผนการจัดการพื้นที่ป่าไม้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยืนยาวตามความต้องการของชุมชนนั้น

การป้องกันป่าชุมชน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ป่าชุมชน เช่น การออกกฎระเบียบ การตรวจตรา เป็นต้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งยาว ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและตลอดจนผลงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยแยกออกเป็นประเด็นดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็ง (Empowerment)
3. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน
4. แนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร
5. แนวคิดการจัดการทรัพยากรในเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม
6. แนวคิดเกี่ยวกับป่าไม้และแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้
7. แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน
8. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการจัดการผลประโยชน์ป่าชุมชน
9. แนวคิดเกี่ยวกับการคุกคามป่าไม้
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นแนวคิดการพัฒนาที่เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทย แนวคิดนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์มราชอาณาจักรสวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยองค์การสหประชาชาติเพื่อเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการประชุมครั้งนี้ทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในประชาคมระหว่างประเทศนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆในเวลาต่อมา เช่น "โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ" และ คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เป็นต้นเรียกร้องให้ประชาชนในโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยไปสู่การพัฒนาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 9 อุดรธานี, 2550:

ออนไลน์) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)(2544: 55-59)สรุปว่าเป็นการยอมรับครั้งใหญ่ที่เดียวว่า การพัฒนาที่ผ่านมาผิดพลาดเพราะฉะนั้นจะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ นี่ก็จะเป็นเริ่มต้นที่ทำให้ต้อง มีการพัฒนาแบบใหม่และท่านยังได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงกระแสการพัฒนาแบบใหม่ที่แบ่งเป็น 2 กระแสหลัก ดังนี้

กระแสที่ 1 เมื่อมีการจัดตั้ง World Commission on Environment and Development เมื่อปี พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) ซึ่งได้เผยแพร่เอกสารชื่อ Our Common Future ในปี ค.ศ. 1987 หลังปกติ ตัวแดงว่าเป็นเอกสารสำคัญที่สุดสำหรับอนาคตของโลก “This is the most important document of the decade on the future of the world” ซึ่งกระแสนี้จะเน้นมิติทางสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดย แทบไม่ได้พูดถึงวัฒนธรรมเลย แต่ก็มีเหตุผลทำนองเดียวกับกระแสที่ 2 กล่าวคือ การพัฒนาที่ผ่าน มานั้นมุ่งแต่เศรษฐกิจจนเกิดผลร้ายต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระแสที่ 2 เกิดขึ้นจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ (UNESCO) ได้เสนอให้สมาชิกใหญ่ขององค์การสหประชาชาติลงมติประกาศตั้งทศวรรษโลกเพื่อ การพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) ปี พ.ศ. 2531-2540 (ค.ศ. 1988-1997) ซึ่งกระแสที่ 2 นี้ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมโดยให้เน้นความสำคัญของมิติทาง วัฒนธรรมในการพัฒนา ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมาผิดพลาดก็เพราะไม่นำ องค์ประกอบต่างๆ มาใส่ให้ครบในกระบวนการพัฒนานั่นเอง

ความยั่งยืนที่กล่าวไว้ข้างต้นจึงควรตั้งอยู่บนองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 3 ด้าน ดังภาพ 3

ด้านนิเวศ/ สิ่งแวดล้อม



ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม-การเมือง-วัฒนธรรม

ภาพ 2 แบบจำลองเพื่อความยั่งยืน (ดัดแปลงจากLakanavichian, 1998)ซึ่งมีปัจจัยย่อยที่เกี่ยวข้อง จำนวนมาก

ในประเทศไทยมีผู้กล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้หลายท่านด้วยกันซึ่งมิติของความยั่งยืนนั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความยั่งยืนทางด้านนิเวศ/ สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความยั่งยืนของระบบนิเวศในลักษณะที่ระบบสามารถรองรับและกระจายพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง (Lakanavichian, 1998) ความยั่งยืนในมิตินี้เป็นความคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่เป็นระบบค่าจุนชีวิต ไม่ว่าจะเป็น อากาศ น้ำ ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพพืชพันธุ์ สัตว์ป่า (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, 2547: 293) นอกจากนั้นยังหมายถึงการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน เมื่อใช้แล้วต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อยประสิทธิภาพจนไม่สามารถให้ผลผลิตได้(เกษมจันทร์แก้ว, 2545: 193)

2. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความยั่งยืนในการจัดสรรและกระจายผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์(2540 อ้างใน มนัส สุภลักษณ์, 2544: 15) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาแบบยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจไว้ว่า เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำเอาทรัพยากรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ เงิน และกายภาพมาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ความอยู่ดีกินดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม และอยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ ส่วน ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง (2547: 295) มองความยั่งยืนทางเศรษฐกิจว่า เมืองหรือชุมชนต้องมีเศรษฐกิจที่ดีและมั่นคงสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ว่าจะมีปัจจัยภายนอกมากระทบ (ตรงกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเรื่องการมีภูมิคุ้มกันที่ดี) เช่น ภัยธรรมชาติ หรือการก่อการร้าย เป็นต้น ที่สำคัญเศรษฐกิจที่ดีนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน

3. ความยั่งยืนทางสังคม-การเมือง-วัฒนธรรม หมายถึง ความยั่งยืนในการดำรงชีวิตที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตในสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมือง และสถาบันต่างๆ นอกจากนั้นมิติทางสังคม-วัฒนธรรม ในการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การตัดสินใจของชุมชนและการจัดการทางสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยา ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ประเวศ วะสี (2541 อ้างใน มนัส สุภลักษณ์, 2544: 24) กล่าวถึง ประชา

สังคม (Civil Society) ในการพัฒนาที่ยั่งยืนความหมายถึง สังคมที่เต็มไปด้วยความเป็นชุมชน ซึ่งไม่ได้แปลว่าการดึงสังคมไปสู่ชุมชนแบบบุพกาลหรือโบราณ แต่ชุมชนมีความหมายว่า การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำรงไว้ซึ่งประชากรและชาติพันธุ์ รวมทั้งคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุดม์ เจริญเมือง, 2547: 286-292)

2. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็ง (Empowerment)

Clutterbuck, D. and Kemaghan, S. (1994: 209 อ้างใน ศรีปริญา ฐประจาง, 2544) กล่าวว่า การเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งความเข้มแข็งมีสาระด้านบริบท คุณค่า กระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่ง Stuart Rees (1991: 86-98) แบ่งระดับการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งความเข้มแข็งเป็น 3 ประการ คือ 1) ระดับบุคคล เป็นการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งความเข้มแข็งในกระบวนการทางจิตวิทยา 2) ระดับองค์กรภายใน เป็นการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งรวม 3) ระดับเหนือกว่าองค์กร เป็นระดับที่ระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งด้านองค์กร คือ สามารถมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม

การเชื่อมโยงของการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งในระดับต่างๆ ชี้ให้เห็นลักษณะของสังคมร่วมกันจัดองค์กรที่มีพลัง เพื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายระดับระบบ (System – level goals) คือ สมาชิกแต่ละบุคคลรวมเป็นองค์กรและสร้างเป็นระบบ ซึ่ง David M. Fetterman et al., Editors. (1972: 12) ได้กล่าวถึง การเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งระดับมหภาค หมายถึง กระบวนการเพิ่มหรือการมีส่วนร่วมพลังทางการเมือง และระดับจุลภาค หมายถึง การสร้างความรู้สึกล้วนตัวของบุคคลให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีพลังความเข้มแข็งหรือสามารถควบคุมสิ่งต่างๆ ได้ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของตนเอง

3. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรกับชุมชน

นิวัติเรืองพานิช (2536, หน้า 24-30) กล่าวว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอู่ข้าวอู่น้ำแต่ถ้าประชาชนยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ประหยัดและขาดหลักการอนุรักษ์แล้วอนาคตของประเทศก็ตกอยู่ในฐานะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งการอนุรักษ์หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและประหยัดโดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและสูญเปล่าน้อยที่สุดรวมทั้งกระจายการใช้ประโยชน์ให้แก่มหาชนโดยทั่วถึงกันด้วยทั้งนี้จะต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆแต่จะต้องทะนุบำรุงและนำทรัพยากรมาใช้ให้เหมาะสมกับกาลเทศะและพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดด้วยเนื่องจากเราไม่สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรชนิดใดชนิดหนึ่งได้โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรชนิดอื่นๆ ดังนั้นจึงควรที่จะได้พิจารณาตัดสินใจว่าควรจะใช้ทรัพยากรแต่ละประเภทในสัดส่วนที่เหมาะสมอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรอื่นๆ น้อยที่สุดและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างหนึ่งบนความหายของทรัพยากรอื่นๆ เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง

ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้นจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมหรือจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วไปการอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิตเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคมไม่เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ทุกอย่างอย่างร่วมกันซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

ในชุมชนชนบทส่วนมากจะมีทักษะและประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สนองตอบต่อวิถีการผลิตและการดำเนินชีวิตอีกทั้งยังมีความพยายามร่วมกันในการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคตเป็นการแสดงให้เห็นว่าชุมชนชนบทมีวิธีการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตและระบบการผลิตของชุมชน อีกทั้งยังมีความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการและสืบทอดความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรให้ชนรุ่นหลังอีกด้วยซึ่งแต่ละชุมชนมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามแต่สภาพทางสังคมวัฒนธรรมและความเชื่อเป็นการพิสูจน์ว่ารัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่เพียงพอที่จะอนุรักษ์ป่าให้ยั่งยืนและมีคุณภาพตลอดไปแต่จะต้องเป็นการเข้ามาดูแลร่วมกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐบาลจัดการป่า

เป็นสิ่งสำคัญที่สุดจึงเป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐและชาวบ้านและยังได้ให้ข้อสังเกตชุมชนในเขตป่าหรือใกล้เขตป่าที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรต้องมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ต้องเป็นชุมชนที่ชาวบ้านทำการเกษตรขนาดเล็กแม้ว่าผลผลิตเข้าสู่ตลาดจำนวนมากแต่ไม่ใช่การทำพืชไร่ขนาดใหญ่หรือเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่มีปัญหาแรงงานในครอบครัวถูกใช้ไปนอกไร่นาเป็นการถาวรหรือชั่วคราวก็ตามแต่ในขณะเดียวกันมีการทำการเกษตรบนที่ดินอย่างสม่ำเสมอทุกฤดูกาลผลิตไม่ได้ปล่อยที่ดินร้างไว้การเกษตรจึงยังเป็นกิจกรรมและที่มาของรายได้ที่สำคัญของครอบครัว

(2) มีการจัดองค์กรชาวบ้านที่ดีมีประสิทธิภาพกล่าวคือสามารถอนุรักษ์ป่าไว้ได้องค์กรเหล่านี้มีหลายรูปแบบนับตั้งแต่องค์กรที่รวมตัวกันหลวมๆ ไปจนถึงองค์กรที่มีข้อผูกมัดสมาชิกอย่างแน่นหนาตลอดจนมีอำนาจในการออกกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถลงโทษปรับผู้ฝ่าฝืนได้

(3) ชุมชนมีอิสระที่จะใช้ประโยชน์จากป่าเช่นเก็บของป่ามาบริโภคหรือแม้แต่ตัดไม้ในปริมาณจำกัดมาใช้ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นเจ้าของป่าที่แท้จริงไม่ใช่เป็นของรัฐซึ่งมักปล่อยให้นายทุนเข้ามาตัดถวเองทรัพยากรจากป่าไม้ได้ง่ายอยู่เสมอในขณะที่เดียวกันก็กีดกันมิให้ชาวบ้านได้ใช้สอยป่าในการประกอบอาชีพ

(4) ชุมชนมักมีการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์ร่วมอยู่ด้วยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่กรณีอุดมการณ์ที่เปลี่ยนไปคือเปลี่ยนอุดมการณ์การพัฒนาที่รัฐยึดถือไว้ให้ได้แก่การเอารายได้เป็นตัวเงินและวัตถุดิบแปรอชีวิตเป็นเครื่องวัดความเจริญก้าวหน้าของคนกลายมาเป็นยกความมั่นคงด้านต่างๆของครอบครัวความสุขความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นมาเป็นอุดมคติแทนเงินตราและวัตถุเครื่องปรนเปรอต่างๆ

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมีความสัมพันธ์ในเชิงกำหนดซึ่งกันและกันกล่าวคือมนุษย์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดและเพื่อสนองความต้องการในด้านต่างๆของตนเองซึ่งบางครั้งพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของมนุษย์ส่งผลให้ธรรมชาติเกิดการ

เปลี่ยนแปลงในขณะที่ธรรมชาติเป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเมื่อธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้แบบแผนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเพื่อความอยู่รอดของมนุษย์เองวิวัฒนาการในการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในอดีตจะเน้นการศึกษาถึงทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ค่อยมาเริ่มเปลี่ยนแปลงแนวการศึกษามาเป็นการศึกษาความเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมและ พัฒนามาเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมเช่นในปัจจุบัน โดยมีนักทฤษฎี นักเศรษฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาหลายท่านกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติดังนี้

ชาร์ลส์คาร์วิน (อ้างในชูศักดิ์วิทย์ภักต์, 2530) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต ตามหลักทฤษฎีวิวัฒนาการไว้ 2 หลักการคือ 1) หลักการปรับตัวเองให้เข้ากับระบบนิเวศน์โดยผู้ที่ แข็งแรงที่สุดจึงจะสามารถอยู่รอดได้และ 2) หลักความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม โดยเป็นการแข่งขัน กันเพื่อครอบครองทรัพยากรซึ่งการต่อสู้หรือการแข่งขันนี้เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งมีชีวิตเพื่อการอยู่รอดและอาจมีการปรับตัวเข้าหากันพึ่งพาอาศัยกันอาจจำแนกความสัมพันธ์ ออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) เป็นการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตต่างชนิดกันและ 2) เป็นการ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกัน

โรเบิร์ตฮิฟาร์ค (อ้างในสมศักดิ์ศรีสันติสุข, 2534) ได้นำหลักการทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ หรือนิเวศวิทยาของพืชและสัตว์มาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวของมนุษย์ต่อเงื่อนไข ต่างๆของสภาพแวดล้อมทางกายภาพเช่นการจัดระเบียบของชุมชนมนุษย์โดยแยกศึกษาเป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับทางชีวภาพเป็นระดับที่เป็นผลมาจากการต่อสู้เพื่อการอยู่รอดบนพื้นฐานของ การร่วมมือแบบแข่งขันอย่างไม่มีมีการวางแผนไว้ก่อนซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งในมนุษย์และสัตว์ 2) ระดับ ทางสังคมเป็นระดับที่ประกอบด้วย การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันอัน นำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคมและเกิดขึ้นเฉพาะในมนุษย์เท่านั้น

โรเบิร์ตทิมัลธ (อ้างในวรนนท์กิตติอัมพานนท์, 2530) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์และทรัพยากรว่าอาหารและเครื่องยังชีพจะมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของประชากร กล่าวคือสังคมใดมีอาหารและเครื่องยังชีพอุดมสมบูรณ์มากสังคมนั้นจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นของ

ประชากรสูงสำหรับอัตราการเจริญเติบโตของประชากรจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมากกว่าความสามารถในการผลิตอาหารเพราะการเพิ่มขึ้นของประชากรมีลักษณะคล้ายกับอนุกรมความก้าวหน้าทางเรขาคณิตคือ 2, 4, 8, 16, 32, 64, ... ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของการผลิตอาหารมีลักษณะคล้ายอนุกรมความก้าวหน้าเลขคณิตคือ 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14... ดังนั้นโลกจะมีประชากรมากเกินไปและจะเกิดการขาดแคลนอาหารหรือทรัพยากรหากไม่มีการควบคุมจำนวนประชากร

การจัดการทรัพยากร

โกลดแฟรกทง (2535) เสนอแนวคิดการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนมีส่วนร่วมบนพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญโดยสรุปคือ

(1) แนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชุมชนกับสังคมทรัพยากรในระบบนิเวศที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกัน

(2) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้เพื่อการพัฒนาชนบทโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติหรือ FAO (Food and Agriculture Organization) (1978) ได้เสนอให้นำความรู้ด้านการป่าไม้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบทโดยให้ชุมชนใกล้เคียงป่าได้พึ่งพาผลประโยชน์ด้านต่างๆจากทรัพยากรป่าไม้เช่นยารักษาโรคอาหารไม้ใช้สอยแหล่งน้ำเพื่อการครองชีพในภาวะพอเพียง

(3) แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ชุมชนเป็นผู้จัดการดูแลรักษาและให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

4. แนวคิดสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร

ชัยอนันต์สมุทรวณิชและกุสุมาสนิทวงศ์ณอยุธยา (2536, หน้า 83-95) กล่าวว่า การเข้าถึงทรัพยากรป่าไม้ระหว่างรัฐกับประชาชนนั้นมีความแตกต่างกันประชาชนมีความสัมพันธ์กับป่าไม้ในเชิงเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมเป็นลักษณะที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติเรียกว่าลักษณะนิเวศนิยมส่วนรัฐนั้นมีความสัมพันธ์กับป่าในด้านเศรษฐกิจเป็นลักษณะการเข้าถึงป่าแบบ

เทคนิคนิยมซึ่งเป็นการจัดการในลักษณะแทรกแซงต่อธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ประชาชนและรัฐจึงมีความแตกต่างกันและนำไปสู่ภาวะที่เรียกว่าความขัดแย้งด้านทรัพยากรการ แก่ไขข้อขัดแย้งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นทางออกซึ่งมีหลักสำคัญคือ

- (1) เป็นการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ของชุมชน
- (2) เพื่อตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน
- (3) เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์
- (4) เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีสิทธิในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

5. แนวคิดการจัดการทรัพยากรในเชิงนิเวศน์วัฒนธรรม

การจัดการทรัพยากรในเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมเป็นการจัดการในเชิงจิตสำนึกเพราะมีฐานคิดอยู่ที่การบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมมองสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ไม่แยกส่วนออกจากระบบ สังคมของชุมชนพยายามทำความเข้าใจถึงสภาพเป็นจริงในการอยู่ร่วมกันของระบบทั้งสองซึ่งถือว่า มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ในระบบนิเวศน์ที่แตกต่างกันโดยมี จิตสำนึกทางวัฒนธรรมและความมีเหตุผลของแต่ละชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่เสมือนกลไกในการ ปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อรักษาคุณภาพและความมั่นคงของการดำรงชีวิตอยู่ ร่วมกันอย่างต่อเนื่องทรัพยากรธรรมชาติมิใช่เป็นเพียงสิ่งตอบสนองความต้องการและการ แสวงหาประโยชน์เท่านั้นแต่มีความสำคัญในเชิงจิตสำนึกทางวัฒนธรรมชุมชนเพราะเป็นรากฐาน ของการดำรงชีวิตทั้งของมนุษย์และระบบนิเวศน์โดยมีหลักคิดที่สำคัญ 2 ด้านคือ

- (1) ด้านนิเวศวิทยามนุษย์ซึ่งเน้นการศึกษาองค์การทางสังคมจิตสำนึกและวัฒนธรรมความ เชื่อของชุมชนในการจัดการการเกษตรดินน้ำและป่าไม้ในแง่ที่เป็นรากฐานของการยังชีพและเป็น ทรัพยากรร่วมโดยพยายามแสดงให้เห็นถึงยุทธวิธีในการปรับตัวของชุมชนภายใต้การ เปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศท้องถิ่นทั้งที่แสดงออกผ่านการปรับตัวของพฤติกรรมและกฎเกณฑ์

ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลอดจนการสร้างจิตสำนึกใหม่เพื่อช่วยให้ชุมชนนั้นๆสามารถดำรงชีพอยู่ร่วมกับทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน

(2) ด้านนิเวศการเกษตรซึ่งพยายามวิเคราะห์แนวทางในการปรับตัวของวัฒนธรรมในการผลิตที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนระบบนิเวศน์เพื่อการผลิตอาหารและการเกษตรอื่นๆเมื่อต้องรับเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อเลือกคุณสมบัติของระบบด้านต่างๆคือ ด้านปริมาณของผลผลิตด้านความมั่นคงของระบบด้านความยั่งยืนของระบบและด้านเสมอภาคภายในระบบให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศน์การเกษตรให้มากที่สุด (อานันท์กาญจนพันธ์, 2543 หน้า 157-167)

การดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่รอดมาได้จนกระทั่งปัจจุบันส่วนมีความเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์สภาพแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงอยู่อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ป่าในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารเพื่อการดำรงชีพตลอดถึงเป็นแหล่งที่พักอาศัยของมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญ

ดังนั้นทั้งสองสิ่งจึงเป็นภาพสะท้อนซึ่งกันและกันถ้าป่าในชุมชนมีสภาพที่ดีอุดมสมบูรณ์นั้นก็หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมยังดีมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสมดุลแต่ถ้าสภาพป่ามีความเสื่อมโทรมถูกทำลายไม่ว่าจะเป็นดินน้ำป่าแน่นอนว่าจะต้องเกิดความเสื่อมโทรมในใจคนขึ้นก่อนอย่างแน่นอนจะเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติกำลังจะถึงจุดสิ้นสุด

ดังนั้นการที่คนในชุมชนลุกขึ้นมาเอาใจใส่กับทรัพยากรธรรมชาติของตนเองกลับมาอนุรักษ์จัดการให้เกิดความสมดุลในการใช้ทรัพยากรจึงเป็นภาวะที่จะสร้างและสานความสัมพันธ์เดิมเมื่อครั้งอดีตการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึงการเก็บเอาไว้บนหิ้งโดยไม่ใช้ประโยชน์แต่เป็นการจัดการเพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องใช้องค์ประกอบหลายอย่างเช่นสิทธิอำนาจในการจัดการทรัพยากรตนเององค์ความรู้ที่นำมาใช้ระดับจิตสำนึกของคนในชุมชนหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตลอดถึงโลกทัศน์วิถีคิดของคนภายในชุมชนเองล้วนมีความสำคัญต่อแนวทางการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนของเครือข่ายอนุรักษ์เวียงดังเป็นเป็นการจัดการภายใต้วัฒนธรรมประเพณีองค์ความรู้ท้องถิ่นที่อิงกับศาสนธรรมเป็นหลักการมองว่าธรรมชาติเป็นเพื่อนเป็นที่พึ่งของมนุษย์ได้อย่างแท้จริงวิธีคิดอย่างนี้ทำให้มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในการไม่เอารัดเอาเปรียบธรรมชาติและใช้ทรัพยากรอย่างเคารพนอกจากองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนแล้วยังต้องอาศัยความรู้จากภายนอกชุมชนเพื่อปรับประยุกต์ให้เกิดความเหมาะสมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงภายนอกทั้งนี้ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนภายในชุมชน

6. แนวคิดเกี่ยวกับป่าไม้และแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้

ป่า หมายถึง พื้นดินที่ไม่มีเอกชนครอบครองโดยถูกต้องตามกฎหมาย และรัฐบาลได้กำหนดพื้นที่ดังกล่าวนี้ให้เป็นป่าประเภทต่างๆ ตามด้วยบทกฎหมาย เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเตรียมการ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า วนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า สวนป่าและพื้นที่อนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น โดยความหมายทั่วไป แล้วป่าคือพื้นที่ปกคลุมด้วยพรรณพืชไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ไม้พุ่ม หญ้า หรือพืชอย่างอื่นที่มีชีพืชเกษตร บางครั้งอาจหมายถึงพืชเกษตร บางครั้งอาจหมายถึงสังคมพืชตามธรรมชาติ (natural plant community) อาจเป็นสังคมของไม้ใหญ่ เช่น ป่าดงดิบทางภาคใต้ของประเทศหรือไม้เลื้อยผสมกับหญ้าตามธรรมชาติเช่น พุ่มหญ้าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เป็นต้น ในทางนิเวศวิทยานิยมใช้คำว่าสังคมพืชคลุมดินตามธรรมชาติ (natural vegetative cover type) ซึ่งอาจเป็นได้ตั้งแต่ป่าใหญ่ที่ประกอบด้วยไม้ชั้นเรือนยอดสูงเกินกว่า 40 เมตร ไปจนถึงทุ่งหญ้าและลานหินที่ปกคลุมด้วยมอสและพืชเล็กๆ คนทั่วไปมักเข้าใจคำว่าป่าไม้คือสังคมพืชที่ต้องมีไม้ใหญ่สูงกว่า 20 เมตรขึ้นไป (นิวัติ เรืองพานิช, 2542: 170)

ป่าไม้นับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าที่สำคัญยิ่งของประเทศ ป่าไม้เป็นแหล่งผลิตไม้และของป่าสำหรับใช้สอยและเป็นสินค้าทั้งภายในประเทศ และส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ประเทศไทยได้เคยมีการทำไม้สักและไม้กระยาเลยออกจากป่าปีละหลายล้านลูกบาศก์เมตรมูลค่าหลายพันล้านบาท ทั้งนี้ยังไม่รวมของป่าอื่นๆ อีก จึงนับว่าป่าไม้นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนผู้ใช้ไม้และของป่าแล้ว ยังอำนวยประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของ

ประเทศเป็นอันมาก แต่เนื่องจากได้มีการตัดไม้เกินกำลังผลิตติดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ปัจจุบันจึงไม่มีไม้ขนาดใหญ่ในพื้นที่ป่าเศรษฐกิจอย่างเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต สำหรับประโยชน์ทางอ้อมของป่านี้มีอยู่หลายประการ และมีบทบาทสำคัญในการป้องกันบรรเทาภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น ป้องกันการพังทลายของดิน ป้องกันและบรรเทาอุทกภัย บรรเทาความรุนแรงของลมพายุ ทำให้อากาศอบอุ่นเย็นสบายไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัด ช่วยให้ฝนตกเพิ่มขึ้นเฉพาะที่เฉพาะแห่ง และมีความชุ่มชื้นในอากาศสม่ำเสมอทำให้น้ำไหลอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเหล่านี้เป็นต้น ปัจจุบันนี้นักวิชาการป่าไม้และนักอนุรักษ์ต่างถือว่าประโยชน์ทางอ้อมของป่ามีความสำคัญมากที่สุดอย่างหนึ่ง และอาจมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงจากป่าไม้เสียอีก นิวัติ เรืองพานิช (2533: 171-172)

ป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความผูกพันต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มาก เพราะยังประโยชน์ให้แก่มวลมนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากจำนวนประชากรของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงทำให้ป่าไม้ลดขนาดของพื้นที่ลงโดยลำดับ โดยปัจจุบันป่าไม้ของโลกจะเหลืออยู่ไม่เกินร้อยละ 42 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่จะเป็นป่าไม้ในเขตร้อนหรือเขตหนาวที่อยู่ห่างไกลชุมชนหนาแน่นและการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ส่วนป่าไม้ทั้งใบในเขตอบอุ่นหรือแม้แต่ป่าไม้เนื้อแข็งในเขตร้อนที่อยู่ในหรือใกล้ย่านชุมชนหนาแน่น จะถูกถากถางเพื่อนำพื้นที่มาใช้ทำการเพาะปลูกและนำไม้มาใช้ประโยชน์อื่นๆ เกือบหมดสิ้น ป่าไม้มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพของมนุษย์ และการคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมต่างๆ จากการสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ในทุกส่วนของโลกหรือประเทศไทย ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงการสูญเสียและผลที่ได้รับจากการกระทำอันนี้ การดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้จึงได้รับความสนใจจากภาครัฐบาลและเอกชนและประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง การอนุรักษ์ป่าไม้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวกระทำได้นี้ (ราตรีภารว, 2540: 112-118)

1. การกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ นโยบายป่าไม้แห่งชาติมีอยู่ 2 ข้อที่สำคัญ คือ การกำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการจัดการและการพัฒนาป่าไม้ในระยะยาวเพื่อประโยชน์ 2 ประการดังนี้

1.1 ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายากและป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนทั้งเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การวิจัย และนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศหรือประมาณ 48 ล้านไร่

1.2 ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศหรือประมาณ 80 ล้านไร่

2. การปลูกป่าเป็นการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างหนึ่ง เมื่อป่าไม้ในพื้นที่ถูกตัดฟันลงไม่ว่ากรณีใดก็ตาม นโยบายการรักษาป่าไม้จะกำหนดให้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนและส่งเสริมให้มีการปลูกป่าทุกรูปแบบ การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าไม้เสื่อมสภาพสามารถดำเนินการได้ทั้งภาครัฐบาล เอกชน ชุมชน และอาสาสมัคร อาจจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญๆ เช่น ปลูกป่าเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองครองราชย์ 50 ปี หรือในวันเข้าพรรษา เป็นต้น

3. การป้องกัน ไฟไหม้ป่า ไฟไหม้ป่าถือว่าเป็นอันตรายร้ายแรงที่เกิดขึ้นกับป่าไม้ การฟื้นฟูป่ากระทำได้ยาก ไฟไหม้ป่าเกิดจากการกระทำของมนุษย์ จากความประมาทเลินเล่อทำให้ต้นไม้บางส่วนอาจตาย บางส่วนอาจจะเกิดการเจริญเติบโตและบางแห่งอาจตายหมด หากเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนพืชหมดโอกาสแพร่พันธุ์ได้

4. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่า การบุกรุกทำลายป่าในปัจจุบันนี้จะเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้น การป้องกันทำได้โดย การทำหลักเขตป่าหรือเครื่องหมายให้ชัดเจนเพื่อบอกให้รู้ว่าเป็นเขตป่าประเภทใด การแก้ปัญหาที่สำคัญที่สุดอยู่ที่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นไปด้วยความเที่ยงตรง เอาจริงเอาจัง และมีความซื่อสัตย์คืออาชีพและหน้าที่ ปฏิบัติตามคัมภีร์กฎหมายและพระราชบัญญัติป่าไม้อย่างเคร่งครัดจะสามารถป้องกันการทำลายป่าในทุกรูปแบบได้

5. การใช้วัสดุทดแทนไม้ ในการก่อสร้างต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนหรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เคยใช้ไม้ดั้งเดิม เช่น การสร้างสะพานเพื่อทดแทนสะพานเก่าที่ชำรุด ควรจะใช้เหล็กทำสะพานให้รถวิ่งชั่วคราวก่อนจะมีสะพานใหม่ที่ถาวรและสร้างได้ด้วยวัสดุที่ไม่ใช่ไม้ วง

กบประตุน้ำต่างเหล็ก ประตูหน้าต่างกระจกแทนการใช้ไม้ แม้แต่เครื่องประดับเครื่องใช้ต่างๆ ควรใช้วัสดุอื่นแทนไม้

6. การใช้ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ/ประหยัด เป็นการนำเนื้อไม้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยใช้ทุกส่วนของต้นไม้ที่เหลือจากการแปรรูปนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างแล้วสามารถนำไปเป็นวัตถุดิบทำไม้อัด ไม้ปาร์เก้ ชี้นไม้สับ (chip board) ไม้ประสาน (particle board) ทำเป็นเครื่องใช้ไม้ขนาดเล็ก เช่น แจกัน ที่เขียนูหรี ของชำร่วย เป็นต้น ส่วนไม้ที่นำมาแปรรูปเพื่อใช้ในการก่อสร้างหรือเพื่อการอื่นควรปรับปรุงคุณภาพไม้ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การอาบน้ำยาไม้ อบให้แห้งเพื่อยืดอายุการใช้งานให้ยาวนานออกไป

7. การพยายามนำไม้ที่ไม่เคยใช้ประโยชน์มาใช้ เช่น มะพร้าว ต้นตาล ไม้ยางพารา นำมาเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนได้หลายชนิด อาทิ ตู้ เตียง โต๊ะ ก่อนนำมาใช้ประโยชน์ควรปรับปรุงคุณภาพไม้ก่อน

8. ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ ให้การศึกษา ให้เยาวชนและประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และช่วยกันดูแลในการจัดการรักษาทรัพยากรป่าไม้เหมือนกับที่เรารักษาทรัพยากรป่าไม้ เหมือนกับเรารักษาและหวงแหนสิ่งของที่เป็นสมบัติของเราเอง

ในปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ป่าไม้เกือบทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้ยึดแนวทางการอนุรักษ์เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ป่าได้ลดลงจนอยู่ในขั้นวิกฤติไม่สามารถบริการสิ่งต่างๆ ให้แก่มนุษย์ได้ตามที่ต้องการ และยังก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจนเป็นปัญหาคอรั้มคม มนุษย์ คำว่าอนุรักษ์ (conservation) หมายถึง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดในกรณีของป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ทดแทนตัวเองได้ (renewable natural resource) คือการใช้ป่าให้ได้รับผลสูงสุดในทุกด้านและมีความยั่งยืนตลอดไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด แนวทางการอนุรักษ์นั้นโดยทั่วไปมีระดับความเข้มข้นของการใช้หลายระดับนับตั้งแต่ไม่ใช้เลยอันได้แก่การรักษา (preservation) ไปจนถึงการใช้ให้ได้ผลทางเศรษฐกิจสูงสุดและตลอดไปโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์อื่น (active management) ซึ่งอาจแบ่งกว้างๆ ได้ดังนี้ (อุทิศ ภูอินทร์, 2536: 60)

1. การเก็บรักษา (preservation) เป็นการจัดการแบบที่ปล่อยให้พื้นที่ป่าดำเนินไปตามธรรมชาติโดยมนุษย์ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องใดๆ การเปลี่ยนแปลงเป็นไปตามธรรมชาติโดยสมบูรณ์ป่าจะเป็นพรหมจรรย์ (vergin forest) ที่แท้จริง

2. การอนุรักษ์ (conservation) เป็นการจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างชาญฉลาดเน้นที่รักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูหรือใช้ประโยชน์ด้วย ไม่มุ่งที่ประโยชน์สูงสุดการใช้ที่ต้องมีการทำลาย (destructive uses) ต้องกำหนดไม่ให้เกินกว่าที่จะทำให้ป่าเปลี่ยนแปลงหรืออาจไม่ใช้ ส่วนการใช้ในทางที่ไม่ทำลาย (non-destructive uses) จะต้องไม่ก่อผลกระทบจนทำให้ทรัพยากรป่าไม้หรืออื่นๆ ในป่าเปลี่ยนรูปหรือเสื่อมโทรมลงคือให้ป่าคงรูปเดิมที่สมบูรณ์ตลอดไป

3. การจัดการเข้มข้นเพื่อการผลิต (management for high production) เป็นการใช้ขบวนการต่างๆ เข้าไปกระทำต่อพื้นที่ป่าไม้เพื่อก่อให้เกิดผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยปกติเน้นที่ผลผลิตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปโครงสร้างของป่าเพื่อก่อให้เกิดผลผลิตสูงสุดตามเป้าหมาย เช่น การปลูกสร้างสวนป่า เป็นต้น

ในปัจจุบันป่าไม้ของโลกทั้งหมดจะเหลือไม่เกินร้อยละ 42 (Robinson: 1928) แม้แต่ประเทศไทยรัฐบาลได้ดำเนินการปิดป่าไม้ชั่วคราวเพราะสภาพทั่วไปของป่าไม้อยู่ในขั้นวิกฤติกล่าวคือ จะเหลือพื้นที่ป่าไม้อย่างแท้จริงไม่เกินร้อยละ 24 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้มนุษยชาติเดือดร้อนจึงต้องหาวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างเร่งด่วนซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ที่สำคัญมีดังนี้ (วิชัย เทียนน้อย,ม.ป.ป.:122-129)

1. การปลูกป่าทดแทน ภาครัฐได้นำเนินการปลูกป่าทดแทนทั้งในรูปของการทำสวนป่า สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ และสวนสาธารณะ

2. การดำเนินการคุ้มครองป่า ทำได้โดยอาศัยกฎหมายซึ่งทางราชการเห็นความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้เหล่านั้นเป็นเขตหวงห้าม มิให้ประชาชนเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์อื่นใดจากป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการตัดชักลากไม้ออกมาใช้ประโยชน์ การเก็บหาของป่า หรือการล่าสัตว์

3. การขจัดบุกรุกทำลายป่า รัฐบาลต้องแก้ไขโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมไปกับการประชาสัมพันธ์เพื่อความร่วมมือ เจ้าหน้าที่รัฐเองก็ควรมีความซื่อสัตย์

4. การป้องกันไฟไหม้ กระทำได้โดยจัดตั้งหน่วยผจญเพลิงพร้อมด้วยเครื่องมือดับไฟที่ทันสมัย จัดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์เพื่อแนะนำประชากรที่อยู่อาศัยใกล้ป่าไม้ และนักท่องเที่ยวให้ช่วยระมัดระวังในการนำไฟฟ้ามารับประโยชน์ด้านต่างๆ จัดทำแผนกันไฟทั้งที่อยู่ในป่าไม้และบริเวณรอบนอกของป่าไม้และจัดสร้างหอสังเกตการณ์ขึ้นในป่าไม้

5. การปรับปรุงวิธีการทำป่าไม้ ซึ่งมีหลักถูกต้องตามหลักวิชาการที่สำคัญคือ

5.1 การตัดไม้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นความพยายามที่จะลดความเสียหายของต้นไม้ที่โค่นลงมา กล่าวคือ การตัดไม้ต้องเว้นคอกไว้สูงจากพื้นดินราว 30 ซม. เวลาล้มต้นไม้ลงมาต้องระวังไม่ให้ล้มปะทะกับก้อนหิน จอมปลวกหรือคอกไม้ขนาดใหญ่ เพื่อป้องกันมิให้ต้นไม้แตกหัก เครื่องมือที่นำมาใช้ตัดต้องมีประสิทธิภาพ

5.2 ป้องกันการตัดไม้จนโล่งเตียน การทำป่าไม้ที่ถูกต้องจะต้องตัดไม้ที่ได้ขนาด ตัดต้นไม้เป็นแถบ เป็นหมู่หรือเป็นรั้ว และปล่อยให้เหลือต้นไม้ที่เป็นแม่พันธุ์ไว้ ทั้งนี้เมื่อบริเวณที่ตัดไม้ไปแล้วจะเหลือป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงช่วยป้องกันลมพัด และช่วยรักษาความชื้นเอาไว้

6. การพยายามนำเนื้อไม้มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด ไม้ที่โค่นล้มลงมาควรจะนำเนื้อไม้ทุกส่วนมาใช้ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ใช่ตัดเอาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งมาใช้เท่านั้น

7. การป้องกันความเสียหายของป่าอันเนื่องมาจากแมลงและโรคพืช การที่ต้นไม้ชนิดเดียวกันขึ้นรวมกันอย่างหนาแน่นจะได้รับอันตรายจากโรคพืชและแมลงได้ง่ายกว่ามีต้นไม้หลายๆชนิดละเล้าปะปนกัน การป้องกันก็คือ การใช้สารเคมีฉีดหรือพ่นลงไปในป่าไม้ การควบคุมทางด้านชีวภาพโดยการจับหาค่าหรือตัวเบียนเบียนมาปล่อยไว้ และการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมมาปลูกเพื่อที่จะสามารถต่อต้านโรคพืชและแมลงได้

8. การจัดการดูแลรักษาพันธุ์ไม้สงวน ก่อนที่จะออกใบอนุญาตให้ผู้รับสัมปทานป่าไม้ทำการชักลากไม้ออกมาใช้ประโยชน์ กรมป่าไม้ได้มอบหมายให้พนักงานป่าไม้ออกไปคัดเลือกต้นไม้และตัดเอาไว้โดยห้ามมิให้ผู้รับสัมปทานป่าไม้ตัดต้นไม้เหล่านี้เด็ดขาด

7. แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

ป่าชุมชน คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำองค์ประกอบความต้องการของประชาชน และประชาชนผู้รับผลประโยชน์เข้าร่วมในขบวนการวางแผนการจัดการพื้นที่ป่าไม้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยืนยาวตามความต้องการของชุมชนนั้น ในความหมายนี้ ป่าชุมชนจึงเป็นป่าซึ่งประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการรักษาและพัฒนาป่า เพื่อให้ป่าอำนวยประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนของตน ป่าชุมชนในความหมายนี้จึงเป็นป่าของประชาชน ดำเนินการโดยประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ป่าชุมชนในลักษณะนี้จะมองเห็นได้จากป่าหลายแห่งในประเทศไทยที่มีลักษณะเป็นป่าผืนเล็กใกล้หมู่บ้านที่ประชาชนได้ร่วมกันรักษาดูแลเพื่อเป็นป่าของหมู่บ้าน มีการกำหนดกติกาของหมู่บ้านเพื่อลงโทษผู้ทำลายสภาพของแหล่งป่าไม้ และมีการรวมกลุ่มเพื่อคอยสอดส่องดูแลผู้ฝ่าฝืนกติกาที่ตกลงร่วมกันไว้ (กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ, 2534: 3)

ป่าชุมชนได้มีวิวัฒนาการมาในประเทศไทยมาช้านาน มีวิธีการจัดการแตกต่างกันไประหว่างภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจ และนิเวศวิทยาของพื้นที่นั้นๆ สภาพการพึ่งพิงให้พื้นที่ป่าไม้ของชุมชนจะมีลักษณะแตกต่างกันตามความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาป่า สภาพของชุมชนสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ไกลจากแหล่งป่าไม้ มีความขาดแคลนไม้ใช้สอยในลักษณะต่างๆ เช่น ไม้เพื่อการก่อสร้าง ไม้เพื่อพลังงาน มีการแข่งขันในการใช้ที่ดินเพื่อกิจการต่างๆ สูง แหล่งป่าไม้ที่จะมีขึ้นได้ จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่ตั้งอยู่บนดินซึ่งจะมีการควบคุม และคุ้มครองโดยหลายหน่วยงาน

2. ป่าชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่าไม้ เป็นชุมชนที่มีการประกอบการเกษตรกรรมซึ่งอาจมีที่ดินไม่เพียงพอ มีความต้องการที่ดินเพิ่มและในขณะเดียวกันได้อาศัยแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นที่พึ่งพาทางด้านไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร ยารักษาโรค แหล่งชับน้ำ

3. ชุมชนที่อยู่ในเขตป่าไม้ เป็นชุมชนที่มีชีวิตพึ่งพิงกับพื้นที่ป่าไม้ ต้องการป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค แหล่งชับน้ำต่างๆ

ป่าชุมชนที่ได้วิวัฒนาการขึ้นมาในสภาพชุมชนลักษณะต่างๆ ทั้ง 3 ลักษณะในประเทศไทย คือ การรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยประชาชนได้ร่วมกันรักษาไว้ภายใต้วัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน จากวัตถุประสงค์ในการรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้ สามารถที่จะแบ่งรูปแบบของป่าชุมชนออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม กับป่าชุมชนที่พัฒนาขึ้นใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ, 2534: 6-8)

โกมล แพรกทอง (ม.ป.ป.: 6-8) ได้กล่าวว่าป่าชุมชนได้มีการวิวัฒนาการในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีวิธีการจัดการแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจและระบบนิเวศของพื้นที่นั้นๆ สภาพของชุมชนสามารถแบ่งแยกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ไกลจากแหล่งป่าไม้ มีความขาดแคลนไม้ใช้สอย มีการแข่งขันในการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่างๆ สูงแหล่งป่าไม้ที่จะมีขึ้นได้จึงเป็นแหล่งป่าไม้ที่ต้องอยู่บนดิน ซึ่งถูกควบคุมและคุ้มครองโดยหลายหน่วยงาน

2. ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตป่า เป็นชุมชนที่ประกอบการเกษตรกรรม ซึ่งอาจจะมีที่ดินไม่เพียงพอ มีความต้องการที่ดินและในขณะเดียวกันได้อาศัยแหล่งป่าไม้ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นที่พึ่งพาทางด้านไม้ใช้สอย แหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค และแหล่งชับน้ำ

3. ชุมชนอยู่ในเขตป่า เป็นชุมชนที่มีชีวิตพึ่งพิงกับป่าไม้ ต้องการป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และแหล่งชับน้ำต่างๆ

ป่าชุมชนที่ได้วิวัฒนาการในสภาพชุมชนลักษณะต่างๆ 3 ลักษณะที่กล่าวมานั้น คือการรักษาป่าไว้เพื่อประโยชน์ของป่าชุมชน โดยประชาชนร่วมกันรักษาไว้ภายใต้วัตถุประสงค์ ที่แตกต่างลักษณะของป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยไว้ 3 รูปแบบดังนี้

1. ป่าชุมชนแบบดั้งเดิม เป็นป่าชุมชนที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รักษาพื้นที่ ป่าไว้โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตาม ประเพณีเป็นแหล่งชับน้ำและอาหาร สมุนไพร และของป่าสำหรับชาวชนบท รวมทั้งเป็น เขตอุทยาน และเป็นที่พักผ่อนเป็นต้น

2. ป่าชุมชนแบบพัฒนาหรือป่าชุมชนประยุกต์เป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นจาก การส่งเสริมให้ราษฎรมีป่าไม้ไว้ใช้สอยในระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะมีรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับ การใช้ประโยชน์ที่ดินและองค์การที่เกี่ยวข้อง เช่น ป่าโรงเรียน (school forest) การพัฒนา วัดป่า ป่าชุมชนเพื่อการใช้สอยเป็นต้น

3. การดำเนินงานส่งเสริมป่าชุมชน ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ภายในกรมป่าไม้ได้ดำเนินงาน ในลักษณะส่งเสริมกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน กลุ่มราษฎรให้ดำเนินกิจกรรมปลูกป่าเพื่อการ อนุรักษ์ตามที่กรมป่าไม้ได้นำเนินการอยู่แล้ว และมีโครงการที่จัดทำในอนาคต

8. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้และการจัดการผลประโยชน์ป่าชุมชน

การใช้และการจัดการผลประโยชน์ป่าชุมชนคือ การจัดการแบ่งสรรปันส่วน การใช้ ประโยชน์ของป่าชุมชนให้ตรงกับความต้องการที่หลากหลายของชุมชน ประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่น ต้องการจากป่าจะเป็นสิ่งกำหนดวัตถุประสงค์ในการปลูกป่า และรักษาป่าไว้เป็นของชุมชนซึ่งจะ เป็นการใช้อย่างตรงทางตรงและทางอ้อม แต่โดยทั่วไปจะเป็นการใช้ประโยชน์ที่สนองตอบ ต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต อย่างไรก็ดี สามารถสรุปการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ของประชาชนในท้องถิ่นได้ 2 รูปแบบดังนี้

การใช้ประโยชน์ของผลิตผลไม้และของป่า ชุมชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากป่าในรูปแบบนี้คือ

1. เป็นแหล่งไม้เชื้อเพลิง โดยปกติประชาชนในชนบทจะใช้ไม้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงสำหรับหุงหาอาหารประจำวันและให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว โดยเก็บเศษไม้ ปลายไม้ที่แห้งๆ หรือไม้ที่ยืนต้นตายในป่าธรรมชาติที่รักษาไว้หรือตัดไม้จากป่าที่ชุมชนปลูกขึ้นมาใหม่ สำหรับเป็นแหล่งไม้ใกล้บ้าน
2. เป็นแหล่งไม้สำหรับทำที่อยู่อาศัยและเครื่องมือใช้ต่างๆ ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ใช้ไม้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ซ่อมแซมบ้านเรือน และทำเครื่องมือใช้ในการเกษตรและอื่นๆ เช่น ค้ำเครื่องมือ เครื่องจักรสานต่างๆ บางท้องถิ่นมีการเก็บใบพลวงมาทำหลังคา ฯลฯ
3. เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ประชาชนในชนบทจะดำรงชีพโดยอาศัยอาหารที่ได้จากป่าในหลายรูปแบบ ซึ่งได้จากส่วนต่างๆ ของต้นไม้ ได้แก่ ยอด ดอก ใบ ฯลฯ และในรูปของป่าบางชนิด เช่น เห็ด น้ำผึ้ง นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารสำหรับมนุษย์แล้วป่ายังเป็นแหล่งอาหารสัตว์อีกด้วย
4. เป็นแหล่งยารักษาโรค ประชาชนในชนบทได้อาศัยต้นไม้หรือของป่าบางชนิดที่รู้จักกันแพร่หลาย ได้แก่ สมุนไพรต่างๆ ในการรักษาโรคเบื้องต้นก่อนจะถึงมือแพทย์สมัยใหม่
5. เป็นแหล่งรายได้เสริม ประชาชนในชนบทนอกจากจะอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหารในการดำรงชีพแล้ว ยังสามารถเก็บรวบรวมอาหารจากป่าและของป่าไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่งหรืออาจจะช่วยกันปลูกป่าขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ที่ไม่มีเงินใจเกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายเมื่อถึงคราวตัดไปขายเป็นรายได้

9. แนวคิดเกี่ยวกับการคุกคามป่าไม้

การคุกคามป่าหมายถึง การทำลายป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งจากฝีมือมนุษย์และไม่ใช่ฝีมือมนุษย์ เช่น 1) การตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์ ทั้งแปรรูปการตัดไม้เสารั้วไม้เชื้อเพลิง 2) การ

ล่าสัตว์ป่าและการทำกับดักต่างๆ3) การเกิดไฟป่า4) การหาปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ5) การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ป่า 6) การบุกรุกแผ้วถาง การบุกรุกแผ้วถางเพื่อครอบครองพื้นที่หรือเพื่อทำการเกษตร 7) การเก็บหาของป่าต่างๆเช่น หน่อไม้ ผักหวานป่า ครั่ง เป็นต้น 8) ปัญหาอื่นๆการรุกรานจากพืชพันธุ์ต่างถิ่น เป็นต้นการคุกคามจากมนุษย์เป็นปัญหาที่สำคัญในการทำลายป่า โดยเฉพาะการตัดไม้ การปรับหน้าดินเพื่อทำการเกษตร

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์แก้ววารี(2553) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองจังหวัดชัยนาทศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองป่าชุมชนเขาราวเทียนทองได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนเมื่อปี 25 ผลการศึกษาพบว่าประชาชนบ้านเขาราวเทียนทองมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองอยู่ในระดับปานกลางปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองจังหวัดชัยนาทได้แก่สถานภาพทางสังคมและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยหลักส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทองจังหวัดชัยนาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่เพศอายุการเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากป่าชุมชน

นันทนาบุญญานันต์(2549) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนประเมินมูลค่าของของป่าจากพื้นที่ป่าใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสอบถามประชาชนบ้านยางโทน 133 ครัวเรือน และ บ้านห้วยสะพาน จำนวน 156 ครัวเรือนพบว่า ประชากรที่ทำการศึกษาทั้งบ้านยางโทนและบ้านห้วยสะพานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 43.1 ปี และ 49.8 ปี ตามลำดับโดยสถานภาพทางการศึกษาส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และประกอบ

อาชีพรับจ้างเป็นอาชีพรอง โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อปีของแต่ละหมู่บ้านเท่ากับ 109,011.1 บาท และ 105,915.2 บาทตามลำดับ แต่รายได้นั้นไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งส่วนใหญ่ของประชากรที่ศึกษาบ้านยางโทนได้มีการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านส่วนบ้านห้วยสะพานจะกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อนำมาใช้ลงทุนประกอบอาชีพ สำหรับที่ดินทำกินพบว่าประชากรที่ศึกษาทั้งสองหมู่บ้านมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยบ้านยางโทนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเฉลี่ยต่อครัวเรือน 42.1 ไร่ ส่วนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเฉลี่ยต่อครัวเรือน 24.0 ไร่ ส่วนการเก็บหาของป่านั้นเป็นการใช้ประโยชน์หลักของชุมชน และการประเมินมูลค่าของป่าที่เก็บหาเพื่อการบริโภคและเพื่อการค้าของบ้านยางโทน พบว่ามูลค่าการเก็บหาของป่าเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3,820.8 บาท และ 7,214.0 บาท ส่วนบ้านห้วยสะพานมูลค่าการเก็บหาของป่าเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3,368.3 บาท และ 4,481.9 บาท และมูลค่าของป่าที่เก็บหาโดยรวมของบ้านยางโทนและบ้านห้วยสะพาน มีมูลค่าเฉลี่ยต่อปี 9,039.9 บาท และ 4,125.8 บาทตามลำดับ ส่วนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชนและความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน ทั้งบ้านยางโทนและบ้านห้วยสะพานมีในระดับสูง แต่การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนนั้นมีอยู่ในระดับปานกลาง

ปิติ กันดังกุล (2549) ได้ศึกษาถึงการพึงพิงป่าไม้และการปลูกไม้ไผ่ในพื้นที่โครงการหลวง พบว่าประชาชนมีการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่ในด้านการนำไผ่เป็นสื่อก่อสร้างชั่วคราว การนำหน่อไม้มาเป็นอาหาร มีการปลูกไผ่เพียงไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้น

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้



บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษา การคุกคามป่าชุมชนจากมนุษย์และแนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบ้านอย่างยั่งยืนทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้วางแผนกำหนดวิธีการวิจัยและดำเนินงาน ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

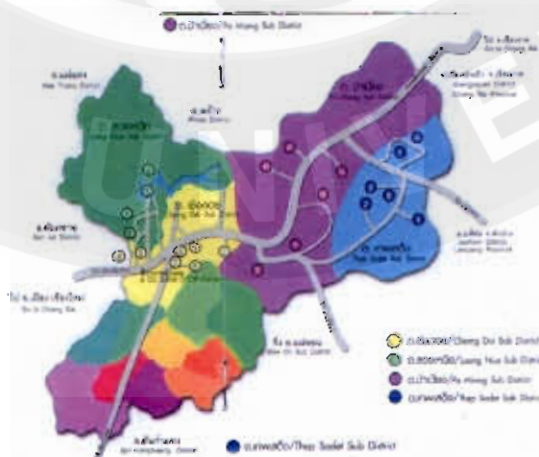
การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาในเขตพื้นที่ ชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่เนื่องจากป่าชุมชนมีพื้นที่ทั้งหมด 2,200 ไร่ ในอดีตผืนป่าชุมชนแห่งนี้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูของคนในชุมชนยังไม่เห็นผลมากนัก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาเมื่อทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย แม้คนบางกลุ่มจะมีความคิดที่จะอนุรักษ์และรักษา แต่ยังไม่สามารถกระทำได้เต็มที่ การตัดไม้ทำลายป่าจึงมีให้เห็นอยู่เรื่อยมา

ทิศเหนือ ติดกับ ต.หลวงเหนือ และ ต.ป่าเมี่ยง

ทิศใต้ ติดกับ ตำบล ป่าป้อง และตำบลป่าเมี่ยง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแม่โป่ง และ ต.ป่าเมี่ยง

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหลวงเหนือ และ ตำบลหนองแห้ง



ภาพที่ 3 แผนที่สถานที่ดำเนินการวิจัย

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 764 ครัวเรือน การสุ่มตัวอย่างจะทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ทำการสุ่มโดยใช้สูตร Taro Yamane (1974) ที่ช่วงเชื่อมั่น 95 % ความคลาดเคลื่อน .05 ได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 262 ราย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องเช่น อ.บ.ต กรมป่าไม้ เป็นต้น และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับประชากรเป้าหมายซึ่งได้แก่ ประชาชนทั่วไป และจากการทำสนทนากลุ่ม (focus group) โดยจะได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ และ ร้อยละ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาป่าชุมชนทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงผลกระทบจากการที่มีชุมชนอยู่ติดกับป่า ซึ่งทำให้เกิดการคุกคามป่าเกิดขึ้น ซึ่งการคุกคามป่าดังกล่าวจะกล่าวถึงการตัดไม้ในป่า นำมาใช้ทำประโยชน์ต่อตนเองเป็นสำคัญ การเผาป่าที่มีสาเหตุมาจากการกระทำของผู้คนชาวชุมชนทุ่งยาว การถางป่าเพื่อทำการเกษตร การหาของป่าของชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในเขตป่าชุมชน

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2) การคุกคามป่าชุมชน กล่าวถึงการตัดไม้ การเผาป่า การถางป่า ของชุมชนทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 3) การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนทุ่งยาว 4) แนวทางการป้องกันป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 262 ครัวเรือน การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางข้อมูลประกอบคำบรรยายและวิจารณ์ผลการวิจัยในขอบเขตของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนบ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 การคุกคามป่าชุมชน กล่าวถึงการตัดไม้ การเผาป่า การถางป่า ของชุมชนทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนทุ่งยาว

ตอนที่ 4 แนวทางการป้องกันป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยมีเพศชายคิดเป็นร้อยละ 69.5 และเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 30.5 (ตาราง 1) ซึ่งเพศชายเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจในด้านป่าไม้ทั้งนี้เพราะเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวสูงกว่าเพศหญิงหรือผู้ที่อายุน้อยกว่าเมื่อมีกิจกรรมในชุมชนหัวหน้าครัวเรือนมักมีโอกาสดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่จัดขึ้น และเพศชายมีโครงสร้างร่างกายที่ใหญ่และแข็งแรง จึงสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้แรงมากได้สะดวกกว่า

อายุ

จากการศึกษา พบว่า อายุของประชาชนส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.1 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.3 อายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 24 อายุไม่เกิน 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.8 และอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.8 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ย 46 ปี มีอายุน้อยสุด 22 ปี และสูงสุด 72 ปี (ตาราง 1)

แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยกลางคนซึ่งมีแนวโน้มที่จะสั่งสมประสบการณ์ ภูมิปัญญาไว้มากกว่าผู้ที่อายุน้อย ดังนั้นจึงมีโอกาสนำประสบการณ์และความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า และเห็นความจำเป็นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อลูกหลานนอกจากนี้ยังอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เกิดความรักและหวงแหนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ส่วนผู้ที่อายุน้อยมักเป็นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งใช้เวลาส่วนใหญ่นอกบ้านกับการเรียนมากกว่า และยังไม่ได้ออกมาทำกิจกรรมในชุมชนมากนัก

สถานภาพ

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 91.2 รองลงมาคือ สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 6.5 สถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ 1.5 และ สถานภาพหย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 0.7 ตามลำดับ (ตาราง 1)

จะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ เป็นบุคคลที่มีสถานภาพสมรสแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่าผู้ที่สมรสแล้วนั้น ย่อมต้องการสร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคงและสามารถสร้างเสริมชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ เพราะการสมรสทำให้ครอบครัวมีความรู้สึกนึกคิดที่สุขุมมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น มีความรับผิดชอบสูงขึ้น และยังช่วยในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัว

ระดับการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมาคือระดับมัธยมต้น คิดเป็นร้อยละ 15.3 ระดับมัธยมปลาย หรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 14.5 ระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 8.8 ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.3 และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.8 ตามลำดับ (ตาราง 1)

จะเห็นได้ว่าประชาชนมีวุฒิทางการศึกษาในระดับภาคบังคับเท่านั้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากในอดีตมีการกำหนดการศึกษาภาคบังคับไว้เพียงระดับประถมศึกษา ดังนั้นโรงเรียนในระดับตำบลหรือหมู่บ้านในชนบทจะมีการเปิดการสอนจนถึงระดับประถมศึกษาประกอบกับท้องที่ตำบลต่างๆอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ หรือจังหวัด เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้วมักไม่เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเนื่องจากความยากลำบากในการเดินทาง หรือต้องออกไปช่วยเหลืองานของครอบครัว ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาคือ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมาคือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2-3 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 6-7 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 8 คน

หรือมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 2 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 10 คน (ตาราง 1)

แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนไม่มากไม่น้อยเกินไปอยู่ในระดับปานกลางซึ่งจะเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง สอดคล้องกับ (2001 อ้างใน พหล ศักดิ์กะทัศน์ และคณะ , 2549 : 34) ได้ศึกษาว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกจำนวนมาก มีผลทำให้เกิดความร่วมมือในการปลูกป่าได้มากขึ้น

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

(n=262)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	175	69.5
หญิง	87	30.5
อายุ (ปี)		
30 หรือน้อยกว่า	23	8.8
31-40	63	24
41-50	105	40.1
51-60	61	23.3
61 หรือมากกว่า	10	3.8
$\bar{X} = 46.05$ $SD = 9.94$ $Min-Max = 22-72$		

ตาราง 1 (ต่อ)

(n=262)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	17	6.5
สมรส	239	91.2
หม้าย	4	1.5
หย่าร้าง	2	0.7
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	14	5.3
ประถมศึกษา	137	52.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	40	15.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช.	38	14.5
อนุปริญญา/ปวส.	23	8.8
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
2-3	55	20.9
4-5	163	62.2
6-7	35	13.3
มากกว่า 7	9	3.4
$\bar{X} = 4.45$ $SD = 1.43$ $Min-Max = 2-10$		

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

การศึกษาด้านเศรษฐกิจประกอบด้วยอาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ และจำนวนที่ดินทำกิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

อาชีพหลัก

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมาคือประกอบอาชีพรับจ้าง/บริการ คิดเป็นร้อยละ 6.1 ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 6.1 และประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ โดยประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ทำนา คิดเป็นร้อยละ 52.7 ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.8 ทำสวน คิดเป็นร้อยละ 19.2 และเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 5.1 ตามลำดับ (ตาราง 2)

แสดงให้เห็นว่า อาชีพเกษตรกรรมยังเป็นอาชีพหลักของประชาชนในชนบท ทั้งนี้เนื่องมาจากอาชีพการทำการเกษตรดำเนินการมาตั้งแต่อดีต ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวแล้วผลผลิตยังสามารถนำมาใช้ในการบริโภคในครอบครัวได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรนอกจากการทำนาแล้วยังมีการทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ด้วย

อาชีพเสริม

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม และยังมีประชาชนประกอบอาชีพเสริม คิดเป็นร้อยละ 89.7 และไม่ได้ประกอบอาชีพเสริมคิดเป็น ร้อยละ 10.3 โดยผู้ให้ข้อมูลที่ประกอบอาชีพเสริมส่วนใหญ่โดยการรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 59.5 ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 34.8 ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.0 ทำสวน คิดเป็นร้อยละ 14 และเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 5.9 ตามลำดับ (ตาราง 2)

แสดงให้เห็นว่า นอกจากจะทำอาชีพหลักคือเกษตรกรรมแล้วผู้ให้ข้อมูลยังประกอบอาชีพเสริมคือการรับจ้างทั่วไป การค้าขาย ทั้งนี้เนื่องมาจากสิ้นสุดฤดูกาลผลิตมีเวลาว่างไปรับจ้างทั้งในภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามอาชีพ

(n=262)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เกษตรกรรวม	195	74.4
รับจ้าง/บริการ	42	16.0
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	16	6.1
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	3.4
อาชีพเกษตรกรที่ทำ (n=197)		
ทำนา	104	52.7
ทำไร่	43	21.8
ทำสวน	38	19.2
เลี้ยงสัตว์	12	6.0
อาชีพเสริม (n=235)		
ไม่ได้ทำอาชีพเสริม	32	13.6
ทำอาชีพเสริม*	230	97.8
ได้แก่ รับจ้าง	140	59.5
ค้าขาย	83	34.8
ทำไร่	39	16.5
ทำสวน	33	14.0
เลี้ยงสัตว์	14	5.9

หมายเหตุ * ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

รายได้หลักต่อปี

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้หลัก ระหว่าง 40,001 - 60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.9 รองลงมาคือมีรายได้ ระหว่าง 60,001 - 80,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.8 มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.3 มีรายได้มากกว่า 80,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.8 และมีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย 65,401.52 บาทต่อปี รายได้ต่ำสุด 12,000 บาทต่อปี รายได้สูงสุด 350,000 บาทต่อปี (ตาราง 2)

รายได้เสริมต่อปี

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้เสริมระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.6 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.7 มีรายได้ระหว่าง 30,001 - 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.1 และรายได้มากกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.6 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย 35,350.91 บาทต่อปี รายได้ต่ำสุด 2,500 บาทต่อปี รายได้สูงสุด 250,000 บาทต่อปี (ตาราง 2)

รายได้รวมต่อปี

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้รวมระหว่าง 80,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.1 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 60,001 - 80,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.9 มีรายได้ระหว่าง 40,001 - 60,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.2 มีรายได้ระหว่าง 100,001 - 120,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.8 มีรายได้น้อยกว่า 40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.5 และมีรายได้มากกว่า 120,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย 83,420.30 บาทต่อปี รายได้ต่ำสุด 15,000 บาทต่อปี รายได้สูงสุด 370,000 บาทต่อปี (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามรายได้

(n=262)

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
รายได้หลัก (บาทต่อปี)		
20,000 หรือน้อยกว่า	21	8.0
20,001 – 40,000	48	18.3
40,001 – 60,000	89	33.9
60,001 – 80,000	65	24.8
มากกว่า 80,000	39	14.8
$\bar{X} = 65,401.52$ $SD = 43,594.57$ $Min-Max = 12,000-350,000$		
รายได้เสริม (บาทต่อปี)		
(n=235)		
10,000 หรือน้อยกว่า	37	15.7
10,001 – 20,000	65	27.6
20,001 – 30,000	77	32.7
30,001 – 40,000	31	13.1
มากกว่า 40,000	25	10.6
$\bar{X} = 35,350.91$ $SD = 23,594.57$ $Min-Max = 2,500-250,000$		
รายได้รวม (บาทต่อปี)		
40,000 หรือน้อยกว่า	31	11.8
40,001 – 60,000	40	15.2
60,001 – 80,000	68	25.9
80,001 – 100,000	79	30.1
100,001 – 120,000	33	12.5
มากกว่า 120,000	11	4.1
$\bar{X} = 83,420.30$ $SD = 48,884.98$ $Min-Max = 15,000-370,000$		

แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อปีไม่มากนัก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีรายได้ที่ไม่แน่นอนอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพดิน ฟ้า อากาศ โรค และแมลงศัตรูพืช ซึ่งมีผลต่อรายได้ของเกษตรกร และการประกอบอาชีพเสริม เช่น การรับจ้าง และการค้าขาย จะทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอาจมีผลต่อการมีส่วนร่วม

ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนทั้งหมดมีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเองร้อยละ 99.2 นอกจากจะมีที่ดินเป็นของตนเองแล้วยังมีลักษณะการถือครองที่ดินแบบเช่าที่ดินเพิ่ม ร้อยละ 17.9 ตามลำดับ (ตาราง 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ประชาชนทั้งหมดมีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากเป็นคนพื้นที่ที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษแบ่งให้ทำกิน สำหรับผู้ที่เช่าเพิ่มนั้นเป็นการเช่าจากญาติพี่น้องและบุคคลที่สนิทสนมกัน

จำนวนพื้นที่ถือครอง

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ถือครองระหว่าง 5-8 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 56.4 รองลงมาคือ มีพื้นที่ถือครอง 9-12 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.4 มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.5 และมีพื้นที่ถือครองมากกว่า 12 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.4 ตามลำดับ มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7 ไร่ มีพื้นที่ถือครองน้อยที่สุด 1 ไร่ มีพื้นที่ถือครองมากที่สุด 20 ไร่ (ตาราง 3)

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองในจำนวนที่น้อย เพราะส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงทำให้พื้นที่ของเกษตรกรเป็นพื้นที่ขนาดเล็กขนาดเล็กจึงอาจมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์น้อย สอดคล้องกับบุญสม วราเอกศิริ (2529: 163) ได้รายงานว่าหากมีที่ดินพอสมควรหรือขนาดใหญ่พอที่จะขยายงานได้ก็จะรับได้ดี แต่ถ้าไม่มีที่ดินหรือมีจำกัดจะขยายต่อก็ไม่ได้ การยอมรับสิ่งใหม่ๆ ก็จะลดน้อยลง ซึ่งลักษณะต่างๆ เหล่านี้อาจจะมีผลต่อการมีส่วนร่วม

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินและจำนวนพื้นที่
ถือครอง

(n=262)

ลักษณะการถือครองที่ดินและ จำนวนพื้นที่ถือครอง	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการถือครองที่ดิน*		
ของตนเอง	260	99.2
เช่า	47	17.9
จำนวนพื้นที่ถือครอง (ไร่)		
4 หรือน้อยกว่า	33	12.5
5-8	148	56.4
9-12	64	24.4
มากกว่า 12	17	6.4
$\bar{X} = 7$ $SD = 3.54$ $Min-Max = 1-20$		

หมายเหตุ *ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคมในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

จากการศึกษา พบว่า อายุของประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.6 รองลงมาคืออาศัยอยู่ในชุมชน ระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.8 อาศัยอยู่ในชุมชนระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.6 อาศัยอยู่ในชุมชนไม่เกิน 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.2 และอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.1 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย 40 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนต่ำสุด 15 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชนสูงสุด 72 ปี (ตาราง 4)

จากข้อมูลพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนตั้งแต่เกิดเป็นส่วนใหญ่ซึ่งผู้ได้จากระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนส่วนใหญ่จะเท่ากับอายุของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ย้ายถิ่นมาจากชุมชนอื่น สอดคล้องกับ Susan (1993 :23) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นตั้งแต่เกิดเรียกได้ว่าเป็นคนท้องถิ่น แต่ถ้าเป็นคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่จากชุมชนอื่น ถือว่าไม่ใช่คนท้องถิ่น คนท้องถิ่นจะมีเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นๆ เท่ากับอายุของตนเอง คนท้องถิ่นหรือคนที่อยู่ในชุมชนนั้นมานานกว่ามีแนวโน้มที่จะรักชุมชนของตนมากกว่า มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมาคือมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2-3 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 6-7 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 8 คนหรือมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 3.4 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำสุด 2 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูงสุด 10 คน (ตาราง 4)

แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนไม่มากไม่น้อยเกินไปอยู่ในระดับปานกลางซึ่งจะเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง สอดคล้องกับ (2001 อ่างใน พหล ศักดิ์กะทัศน์ และคณะ , 2549 : 34) ได้ศึกษาว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกจำนวนมาก มีผลทำให้เกิดความร่วมมือในการปลูกป่าได้มากขึ้น

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคม

(n=262)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (ปี)		
ไม่เกิน 30	23	12.2
31-40	54	20.6
41-50	104	39.6
51-60	65	24.8
มากกว่า 60	16	6.1
$\bar{X} = 40.38$ $SD = 8.75$ $Min-Max = 15-72$		

การเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 79.0 และไม่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 21.0 โดยประชาชนที่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้เข้าฝึกอบรมเรื่องการปลูกป่า คิดเป็นร้อยละ 72.5 ฝึกอบรมเรื่องการบำรุงรักษาป่า คิดเป็นร้อยละ 71.7 ฝึกอบรมเรื่องการป้องกันไฟป่า คิดเป็นร้อยละ 61.8 และฝึกอบรมเรื่องการสร้างฝาย คิดเป็นร้อยละ 56.4 ตามลำดับ (ตาราง 5)

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องจากเป็นทรัพย์สินของคนในชุมชนและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน เพราะป่าชุมชนเป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารซึ่งมีความสำคัญต่อการทำเกษตรกรรม

ความถี่ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 4-5 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาคือ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จำนวน 1-3 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 17.5 ฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 6-7 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 8.7 และ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากกว่า 7 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.7 ตามลำดับ ประชาชนมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเฉลี่ย 3.58 ครั้ง มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่ำสุด 1 ครั้ง มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนสูงสุด 12 ครั้ง (ตาราง 5)

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนในรอบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะเรื่องการปลูกป่า การบำรุงรักษาป่า การป้องกันไฟป่า และการสร้างฝายกั้นน้ำ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมต้องพึ่งพาธรรมชาติที่สมบูรณ์เป็นหลักในการทำเกษตร จึงให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างมาก

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 96.1 จากสื่อวิทยุ คิดเป็นร้อยละ 94.2 จากหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 85.8 จากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 79.3 จากเอกสารทางราชการ คิดเป็นร้อยละ 58.3 และจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 55.7 ตามลำดับ (ตาราง 5)

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารสิ่งแวดล้อมทางด้านโทรทัศน์มากที่สุดเนื่องจากโทรทัศน์เป็นสื่อได้รับความนิยมมากที่สุดและมีทุกครัวเรือน ประกอบกับในปัจจุบันรัฐบาลมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ป่าไม้ ทำให้มีการผลิตรายการเกี่ยวกับป่าไม้นำเสนอสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับชูชีพ ใจมั่น (2537: 52) กล่าวว่า ประชาชนที่มีการคมนาคมสะดวก มีไฟฟ้าใช้สามารถรับฟังข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนุรักษ์ป่าชุมชน

ความถี่ในการรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 41-60 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 44.2 รองลงมาคือได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 21-40 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.4 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 61-80 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 13.3 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 20

ครั้งต่อปีหรือน้อยกว่า คิดเป็นร้อยละ 8.3 และ ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวนมากกว่า 80 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 6.4 ตามลำดับ ประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเฉลี่ย 47.44 ครั้งต่อปี ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่ำสุด 10 ครั้งต่อปี ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนสูงสุด 120 ครั้งต่อปี (ตาราง 5)

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนทั้งหมดได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้มีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง และจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอที่จะดูแลรักษา คนในชุมชนจึงต้องมีการเข้ามาดูแลรักษาทรัพยากรป่าชุมชน โดยทำการศึกษาข่าวสารจากสื่อต่างๆเพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคมการเข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

(n=262)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน		
ไม่เคย	55	21.0
เคย* (n=207)	207	69.0
ได้แก่ การปลูกป่า	190	72.5
การบำรุงรักษาป่า	188	71.7
การป้องกันไฟป่า	162	61.8
การสร้างฝาย	148	67.6

ตาราง 5 (ต่อ)

(n=262)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ความถี่ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ครั้งต่อปี)		
1-3	46	17.5
4-5	123	46.9
6-7	23	8.7
มากกว่า 7	15	5.7
$\bar{X} = 3.58$ $SD = 2.49$ $Min-Max = 1-12$		
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน*		
โทรทัศน์	252	96.1
วิทยุ	247	94.2
หนังสือพิมพ์	225	85.8
หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	208	79.3
เอกสารทางราชการ	153	58.3
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	146	55.7
ความถี่ในการรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ครั้งต่อปี)		
20 หรือน้อยกว่า	22	8.3
21-40	72	27.2
41-60	116	44.2
61-80	35	13.3
มากกว่า 80	17	6.4
$\bar{X} = 47.44$ $SD = 20.74$ $Min-Max = 10-120$		

หมายเหตุ *ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

การเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 90.5 และไม่เป็นสมาชิกองค์กรชุมชนใดเลย คิดเป็นร้อยละ 9.5 โดยพบว่าประชาชนที่เป็นสมาชิกองค์กรชุมชนเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 72.5 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 72.5 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 56.1 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร คิดเป็นร้อยละ 30.5 และเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 17.1 ตามลำดับ (ตาราง 6)

แสดงให้เห็นว่า มีประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นองค์กรเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการลงทุนสนับสนุนการผลิต และการเป็นสมาชิกองค์กรจะได้รับประโยชน์และความสะดวกในกิจกรรมต่างๆในชุมชน สอดคล้องกับสุวรรณี คงทอง (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งป่าชายเลนชุมชนในท้องถิ่นอำเภอสีเกา จังหวัดตรัง พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของป่าชายเลนชุมชน

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะทางสังคมการเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน

(n=262)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน		
ไม่เป็น	25	9.5
เป็น*	237	90.5
กลุ่มลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร	217	72.5
กลุ่มเกษตรกร	190	72.5
กลุ่มออมทรัพย์	147	56.1
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	80	30.5
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	45	17.1

ตอนที่ 2 การดูคามป่าชุมชน บ้านทุ่งยาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การตัดไม้ในชุมชนทุ่งยาวนั้นมีการตัดไม้จากป่าชุมชนเพื่อนำไปทำเป็นไม้แปรรูปที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนและขายให้กับนายทุนค้าไม้ โดยการตัดไม้จะเป็นการลักลอบตัดซึ่งผิดกฎหมายและเกิดขึ้นในทุกๆปี ต้นไม้ที่ถูกตัดจำนวนมากส่วนใหญ่มักจะเป็นไม้เศรษฐกิจที่มีขนาดตั้งแต่เล็กไปจนถึงมีขนาดใหญ่ ซึ่งต้นไม้เหล่านี้มีราคาสูง เช่น ไม้สักทองที่เป็นไม้ที่นิยมนำไปสร้าง เป็นบ้านเรือน เฟอร์นิเจอร์ของตกแต่งบ้าน เนื่องจากไม้ชนิดนี้เมื่อนำไปแปรรูปแล้วเนื้อไม้จะให้ความงดงามและไม้สักทองมีความแข็งแรงทนทานจึงทำให้เป็นที่ต้องการของผู้ลักลอบตัดอย่างมาก ไม้เกิดเป็นต้นไม้ที่มีเนื้อไม้แข็งแรงและมีความงามมักจะถูกตัดเพื่อนำไปใช้ทำสิ่งของ เฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ไม้พยูงเป็นไม้เศรษฐกิจที่ในปัจจุบันมีราคาสูงและมีการลักลอบตัดอย่างมากโดยจะมีนายทุนจากต่างจังหวัดมาให้ราคากับผู้ที่นำไม้พยูงมาให้ได้ในราคาสูง แต่ไม้ชนิดนี้ยังมีปริมาณไม้มากในเขตป่าชุมชนทุ่งยาว ไม้อีกชนิดหนึ่งที่ถูกตัดเป็นจำนวนมากในชุมชนทุ่งยาวคือ ไม้จำพวกไผ่ ไผ่รวก ไผ่บง ซึ่งไม้เหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในหลายด้านไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างของสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เนื่องจากเนื้อไม้มีลักษณะลำต้นวงด้านในมีน้ำหนักรวมสามารถขนย้ายได้ง่ายไม้ชนิดนี้จึงถูกตัดมาใช้ประโยชน์จำนวนมากในแต่ละปี และ ไม้เปาเป็นไม้อีกชนิดหนึ่งที่ถูกตัดแต่จะถูกตัดในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมของทุกปีจะมีชาวบ้านตัดไม้ชนิดหนึ่งเป็นจำนวนมาก เพื่อนำไปเป็นวัสดุในการผลิตเห็ดและใส่เชื้อเห็ด โดยในชุมชนจะมีบ้านไม่ต่ำกว่าสิบหลังคาเรือน หลังคาหนึ่งจะตัดไม้ชนิดนี้ไม่ต่ำกว่า 10-15 ต้นและถ้าทำในปริมาณที่มากจะต้องใช้ไม้จำนวนมากเช่นกัน และยังมีต้นไม้ขนาดเล็กไปถึงขนาดกลางที่ถูกตัดเพื่อนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการเผาถ่านเป็นจำนวนมากโดยไม้เหล่านี้จะมีคุณสมบัติที่มีการเผาไหม้ที่ดีสามารถนำไปทำเป็นถ่านได้ เช่น ไม้มะขาม ไม้หนาม ไม้ในป่าแทบทุกชนิด ในชุมชนทุ่งยาวยังมีไม้ชนิดอื่นที่ถูกตัดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ คือ ไม้จำลา ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้มะค่า ที่สำคัญ ต้นไม้ที่ถูกตัดทุกชนิดจะมีคุณสมบัติตรงตามการใช้งานของผู้ตัดเป็นสำคัญ

การเผาป่า

ในชุมชนทุ่งยาวมักเกิดในฤดูแล้งซึ่งมีสาเหตุหลัก ๆ 2 ประการคือเกิดจากความร้อนสูงในธรรมชาติและเกิดจากฝีมือของมนุษย์ ซึ่งในฤดูแล้งจะมีอุณหภูมิที่สูงซึ่งอาจทำให้เกิดไฟได้ และประการที่ 2 เกิดจากการเผาของมนุษย์ โดยการเผาป่าที่พบเห็นนั้นจะเกิดขึ้นจากการเผาในพื้นที่ของมนุษย์ก่อนและเกิดการลุกลามเข้าไปยังเขตป่าชุมชนซึ่งจะเกิดขึ้นบ่อยในช่วงฤดูแล้งและหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวซึ่งจะมีการเผาตอซังข้าวและฟางทำให้เกิดประกายไฟ ที่ปลิวเข้าไปในป่าชุมชนและเกิดการเผาไหม้ได้ และการเผาป่าชุมชนที่พบเห็นนั้นจะเกิดจากการล่าสัตว์ โดยจะมีการเผาป่าเพื่อไล่ต้อนสัตว์ การเผาจะเผาเป็นบริเวณกว้างเป็นการเผาอย่างตั้งใจของมนุษย์ แต่การเผาป่าในชุมชนทุ่งยำนั้นในแต่ละปีจะพบไม่มากเนื่องจากสาเหตุ ดังกล่าวที่เกิดจากความไม่ระมัดระวังของมนุษย์นั้นเช่นการเผาในพื้นที่ของมนุษย์ การหลังฤดูเก็บเกี่ยว จะมีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่รักษาป่าหรือผู้ใหญ่บ้านแจ้งไว้ล่วงหน้าว่าถ้าจะเผาต้องอย่างให้เกิดการลุกลามเข้าไปยังป่าชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ติดกับเขตป่าชุมชน แต่อย่างไรก็ตามการเผาป่าเพื่อการล่าสัตว์ยังไม่สามารถควบคุมได้เนื่องจากสาเหตุเป็นการลักลอบเผาแล้วยังไม่มีมาตรการใดมาหยุดยั้งได้ ได้แก่ รอรับผลที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนที่จะต้องคอยสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าเมื่อพบเห็นการเผาป่าต้องรีบแจ้งผู้ใหญ่บ้านหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับป่าชุมชน

การถางป่า

ในชุมชนทุ่งยาว ที่พบส่วนใหญ่แล้วจะถางป่าเพื่อทำการเพาะปลูกโดยจะรวมไปถึงการตัดไม้เพื่อให้พื้นที่เป็นที่สามารถทำการเพาะปลูกพืชพืชที่มักจะปลูกในพื้นที่ป่าจะต้องมีความทนทานมากเนื่องจากจะมีน้ำในปริมาณน้อยพืชที่ปลูกส่วนมากจะเป็นพืชที่ให้หัว เช่น มันชนิดต่าง ๆ พืชตระกูลถั่วเป็นต้น และทำการเกษตรต่างๆ โดยการถางป่าจะเกิดขึ้นกับพื้นที่ที่ติดกับเขตป่าชุมชนแต่มีการถางรุกเข้าไปยังพื้นที่ของป่าชุมชนเนื่องจากยังไม่มีกำหนดเขตป่าชุมชนที่แน่นอนจึงทำให้การถางป่าเกิดขึ้น แต่การถางป่าในปัจจุบันนี้พบเห็นได้ไม่มากโดยมีชาวบ้านจำนวนไม่มากที่มีพื้นที่ติดกับเขตป่าชุมชนจึงสามารถควบคุมการถางป่าได้ดีพอสมควร แต่การถางป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าซึ่งการถางป่าดังกล่าวมีลักษณะการถางป่าเพื่อใช้พื้นที่ของป่าเพื่อปลูกต้นไม้เข้าไปทดแทนซึ่งไม้ที่ปลูกเข้าไปจะปลูกเพื่อตัดไปขายหรือนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ถางป่า

ชนิดของไม้ที่จะถูกนำไปปลูกได้แก่ ไม้สักทอง ไม้ฉำฉา หรือไม้ชนิดต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่ลักลอบถางป่าและปลูกต้นไม้ทดแทนเข้าไปดังกล่าวจะสามารถตัดลักลอบเข้ามาตัดเพื่อนำไป ใช้ประโยชน์ตามความต้องการเมื่อต้นไม้มีขนาดตามความต้องการของผู้ตัดซึ่งถ้าไม่มีการตรวจตราและมาตรการหรือผู้ดูแลความคุมการถางป่าในลักษณะนี้จะต้องเกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้างและสร้างความเสียหายให้กับป่าชุมชนอย่างมาก

การหาของป่า

ในชุมชนทุ่งยาวมีการหาของป่ามีตลอดทั้งปีโดยเฉพาะในฤดูแล้งและฤดูฝน ของป่าที่พบเห็นหรือนำออกมาจากป่าส่วนมากได้แก่ ผลไม้ พืชพรรณที่ให้ประโยชน์และสัตว์ต่างๆ เช่น ผลไม้ ได้แก่ ก้อย มะละกอ มะขาม มะม่วง มะขามป้อม และไม้ที่ให้ผลชนิดต่าง ๆ พืชได้แก่ พืชที่กินใบ ผักหวานป่า ผักกฐิน ผักมะเมี๊ และพืชผักที่กินหัวหรือหน่อ ได้แก่ หน่อไม้ มันชนิดต่าง ๆ พืชผักที่สามารถนำมาปรุงอาหารได้ เช่น เห็ดชนิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เห็ดลม เห็ดขอนขาว เห็ดหูหนู เป็นต้น พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรคหรือพืชสมุนไพร เช่น กระชายป่า ต้นขยอใบขยอ กระเจี๊ยบ เป็นต้น และยังมีพืชอีกมากมายที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้ ส่วนสัตว์ที่พบเห็นหรือนำออกมาจากป่า มีหลายชนิดมีตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงสัตว์ที่มีขนาดกลางและหาบาก ได้แก่ งู หนู นก กระรอก หมูป่า เป็นต้น ป่าในชุมชนทุ่งยาวในแต่ละฤดูจะเกิดความเสียหายจากการหาของป่าทั้งพืชและสัตว์ จำนวนมาก เนื่องจากป่าที่มีความหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ ทำให้การหาของป่าในแต่ละฤดูเพิ่มมากขึ้น

ป่าชุมชนเป็นป่าไม้ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติ มีทั้งพืชพรรณหลากหลายชนิดและบางชนิดสามารถนำปรุงเป็นอาหารได้ บางชนิดก็สามารถนำไปทำเป็นสมุนไพรรักษาโรคได้ และยังมีสิ่งมีชีวิตจำพวกสัตว์ป่าอีกมากมาย เช่น นก หนู กระรอก งู รวมไปถึงสัตว์ตัวใหญ่ออย่างหมูป่าที่สำคัญป่าชุมชนเป็นรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติได้อย่างมีคุณภาพ จึงทำให้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการดำรงชีวิต เช่น การหาอาหาร การนำไม้ไปสร้างที่พักอาศัย และใช้เป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชนอีกด้วย ซึ่งถือได้ว่าป่าชุมชนมีความสำคัญกับคนในชุมชนอย่างมาก

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนทุ่งยาว

ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ป่าที่ได้รับการจัดการหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ องค์กรในชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป ถือว่ายังเป็นป่าที่ชุมชนนั้นยังมีประโยชน์หรือเข้าไปในวิถีชีวิตของในในชุมชนนั้นทั้งเรื่องการกินและทำหารรายได้ และยังเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านชุมชนสื่อทอดกันมารุ่นต่อรุ่นเรื่องความเชื่อต่าง ประเพณี วัฒนธรรมต่างที่ต่างที่ก็จะมีความแตกต่างกันไป

การนำไปเป็นอาหารตัวอย่างเช่น ผัก สมุนไพร และยังสามารถนำออกมาขายเพื่อสร้างรายได้สำหรับแต่ละครอบครัวได้อย่างเช่น ผักหลายๆชนิดที่ชาวบ้านหรือคนชุมชนนำออกมากินอย่างเช่น ผักหวานป่า เห็ดต่าง ๆ เป็นต้นเพราะหาง่ายตามป่า และอีกอย่างต้องรู้ว่าด้วยอันไหนมีพิษไม่มีพิษอีกด้วย ผักแต่ละภาคก็ยังมีชนิดที่ต่างกันไปในแต่ละภาคและอาจจะจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันบ้าง ส่วนใหญ่จะนำมาต้ม ผัด ยำ ต่าง ๆ กันไปส่วนใหญ่ผักที่นำมาบริโภคเหมือนว่าจะเป็นการสอน หรือเรียนรู้จากปู่ย่า ตายายมากกว่าเพราะว่าเป็นการใช้ชีวิตทุกวันเพราะ มนุษย์ทุกคนต้องกินจะเป็นเหมือนพฤติกรรมเกิดขึ้นแบบต่อ ๆ กันมาและยังสืบทอดมาถึงรุ่นลูกและรุ่นหลานต่อไปแต่ในปัจจุบันมีการพัฒนาของโลกไปอย่างรวดเร็วทำให้รุ่นลูกรุ่นหลานอาจจะเลิกนิยมไปเลยก็ได้เพราะยุคสมัยมันจะพัฒนาไปตลอดเหมือนโลกที่หมุนอยู่ตลอดเวลา

ใช้เป็นอาหาร

การนำมาเป็นพืชสมุนไพร สมุนไพรก็มีหลายชนิดกัน ในปัจจุบันและยังมีสรรพคุณที่แตกต่างกันไปสมุนไพรที่เห็นในปัจจุบันก็มาจากตำรา หรือ ผู้เฒ่าผู้แก่ ในแต่ละหมู่บ้านหรือเป็นสมบัติของตระกูลนั้น ๆ สมุนไพรก็จะมืออย่างเช่นที่หาง่ายๆ มี ขมิ้น คางคก จี่ ปูเป หอมด่วน ฯลฯ เพราะสมุนไพรมีการกินอย่างแพร่หลายในช่วงวัยทำงาน ต่างๆ นิยมใช้รักษาแบบพื้นบ้านเพราะมีการรักษาโรคบ้างอย่างให้ดีขึ้น ส่วนมากที่มีกินคือมีปัจจัยอย่างเช่น การกินตามพ่อแม่ เห็นผลจากคนที่กินแล้วจึงเป็นตัวตัดสินใจอีกอย่าง อาจจะเกิดจากความเชื่อ ประเพณี ที่ทุกท้องถิ่นมีลักษณะที่

แตกต่างกันไปและยังสามารถนำสมุนไพรมาสร้างรายได้ และ เป็นอาชีพในการเลี้ยงคนในครอบครัวต่อไป

การนำไปสร้างที่อยู่อาศัย

ทรัพยากรป่าไม้ถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อโลกและการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากเพราะในความหลากหลายและประโยชน์อันมากมายของป่าไม้นั้นที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติได้ให้ความสำคัญและผูกพันกับมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ป่าไม้จึงสร้างเป็นบ้านเรือนที่ให้ผู้คนอาศัยอยู่ สร้างเป็นเครื่องตกแต่ง สิ่งของเครื่องใช้รวมทั้งการใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มเพื่อประกอบอาหาร ซึ่งการในดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นป่าไม้จึงถูกนำมาใช้สร้างบ้านเรือนเป็นอย่างมากเพราะไม่มีทั้งความทนทานแข็งแรงและสวยงามหาสิ่งไหนมาทดแทนแทนไม่ได้ จึงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันไม่มีราคาค่อยข้างสูงเมื่อเทียบกับสิ่งก่อสร้างอย่างอื่นเป็นเพราะป่าไม้ก็คือทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีใช้ก็ต้องมีหมด แต่เมื่อถูกใช้มากก็ได้มีการเริ่มปลูกป่าทดแทนเพียงแต่การทดแทนของป่าที่เพิ่งปลูกไม่เพียงพอต่อการใช้ ทำให้ผู้คนเริ่มมีแนวคิดที่จะอนุรักษ์โดยนำสิ่งที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยเริ่มจากการสร้างบ้านด้วยไม้เดิมที่มีอยู่เพียงแค่ซ่อมแซมบ้างส่วนเล็กน้อยหรือแค่ซ่อมแซมฐานให้มั่นคงส่วนตัวผนัง พื้นบ้าน ประตู หน้าตา ก็ตกแต่งด้วยการทาสีที่มีพื้นสีให้เหมือนไม้เดิมที่สุดเพื่อคงสภาพให้คงอยู่เช่นเดิมนั้นคือการแสดงออกถึงการอนุรักษ์ควบคู่กับการได้ประโยชน์จากป่าไม้ทำให้การดำรงชีวิตในปัจจุบันของมนุษย์กับป่าไม้ได้อย่างดี

การนำไม้มาใช้เป็นเชื้อเพลิง

ประโยชน์อีกอย่างของป่าไม้คือการนำมาใช้ในครัวเรือนเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มประกอบอาหารซึ่งเป็นประโยชน์ที่มีมาแต่อดีต เชื้อเพลิงที่ได้จากไม้นั้นถูกเรียกว่าไม้ฟืนซึ่งไม้ฟืนนั้นเมื่อนำมาเป็นเชื้อเพลิงหุงต้มทำให้อาหารที่ทำมีกลิ่นหอมชวนรับประทานเป็นอย่างมาก ต่อมาไม้ฟืนพัฒนามาเป็นถ่านฟืนเพื่อความสะดวกต่อการใช้เพราะถ่านฟืนนั้นมีความร้อนที่ยาวนานฟืนไม้ที่ให้ความร้อนโดยเปลวไฟมากแต่กลับมีความร้อนที่สั้นกว่า

ป่าชุมชนมีความหลากหลายทางธรรมชาติอย่างมาก มีพืชพรรณที่สามารถนำไปปรุงเป็นอาหารและทำเป็นสมุนไพรรักษาโรคได้ และ ยังมีสัตว์ป่าอีกหลายหลายชนิดที่สามารถหาได้จากป่าชุมชน จึงทำให้ผู้คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าอย่างมากและเป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าเกิดความเสียหาย เช่น เกิดการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อใช้ประโยชน์แก่ตัวบุคคล เกิดการเผาป่าเพื่อถุกกล้าพื้นที่ป่า และเพื่อการหาของป่า ดังนั้นการที่จะรักษาป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อที่จะให้ป่าชุมชนให้ประโยชน์แก่ผู้คนชาวชุมชนทุ่งยาวอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 4 แนวทางการป้องกันป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

แนวทางการป้องกันการคุกคามป่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ให้เข้ามาช่วยดูแลอนุรักษ์ผืนป่า โดยการแบ่งเขตรับผิดชอบตรวจสอบป่าอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดคนในหมู่บ้าน เวนละ 10 คน เดินเท้าตรวจสอบบริเวณป่าที่ได้รับผิดชอบ โดยประสานงานกันกับผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไปด้วยกันจัดอบรมถึงคุณค่าของป่า และจะช่วยกันป้องกันการคุกคามได้อย่างไร โดยการจัดอบรมใช้สถานที่ทำการของหมู่บ้าน เลานจะเป็นในช่วงหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น.เป็นต้นไป จัดเดือนละครั้งโดยพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดเดือนที่ผ่านมาเกี่ยวกับการคุกคามป่าให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน และ สอดแทรกความรู้ให้ช่วยกันปกป้องการคุกคามป่า โดยกลุ่มเป้าหมายในการจัดอบรมในโครงการนี้ก็คือผู้ใหญ่ขึ้นไปนำคนในท้องถิ่นออกมารณรงค์ถึงการคุกคามป่าอย่างต่อเนื่อง การรณรงค์จะมีขึ้นเดือนละครั้งโดยแจ้งไปทางโรงเรียนในหมู่บ้านปลูกฝังในเด็กได้มีส่วนร่วมจึงให้ทางโรงเรียนนำเด็กนักเรียนออกมาเดือนขบวนรณรงค์หยุดการคุกคามป่า ภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงจัดอบรมโดยการเชิญผู้นำชุมชน ตำรวจ บอกลึง ขอดกลอง ข้อห้าม หรือ กฎหมายเกี่ยวกับการคุกคามป่า โดยขอดกลอง หรือข้อห้าม จัดตั้งกันเหมือนเป็นขอดกลองระหว่างกัน เช่น การตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องผ่านการอนุญาต จากกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองคน

มีฉะนั้นถือว่าผิดต่อข้อตกลงการตัดไม้นำมาทำพื้น ตัดได้เฉพาะต้นที่ตายแล้ว เท่านั้น และต้องมีเจ้าหน้าที่ของหมู่บ้านอยู่ด้วยในขณะที่ตัด มีฉะนั้นถือว่าผิดต่อข้อตกลงการตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตัดได้ปีละครั้ง ต้องได้รับการอนุญาตจาก กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน

การหาของป่า โดยไม่อนุญาตนำไปขาย หรือ ทำอุตสาหกรรม โดยเด็ดขาดมีฉะนั้นถือว่าผิดต่อข้อตกลงการล่าสัตว์ป่าไม่อนุญาตให้ล่าสัตว์ใหญ่ และสัตว์ที่มีประชากรน้อยมีฉะนั้นถือว่าผิดต่อข้อตกลงเป็นต้นจัดให้มีการบวชป่า“พิธีบวชต้นไม้ หรือ บวชป่า” มีวิธีคิดและวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกับ “พิธีสืบชะตาแม่น้ำ หรือ คน” ด้วยการต่ออายุให้เจริญยั่งยืนสืบไปตามคติความเชื่อ ส่วนที่มาของการ “บวชป่า” มาจากวิธีการห้ามจิวให้กับต้นไม้เช่นเดียวกับการบวชพระ ส่งผลให้สถานภาพของคนและต้นไม้เปลี่ยนไป นับเป็นการนำความเชื่อทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำขั้นตอนและวิธีการบวชต้นไม้ นิยมทำกันเหมือนงานบุญทั่วไป โดยเจ้าพิธีจะใช้สายสิญจน์ล้อมอาณาบริเวณที่จะบวชต้นไม้ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชาวบ้านและต้นไม้ที่จะทำพิธีการบวชให้ต้นไม้ไคบ้าง ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและเจตนาของชุมชนเอง บวชได้ตั้งแต่ต้นไม้ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ แต่ส่วนมากจะเน้นต้นไม้ที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งต้นไม้ในป่าที่ผ่านการรุกรทำลาย เพราะจะสามารถฟื้นคืนสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ได้ในเวลาเพียงไม่กี่ปี ถ้าไม่ถูกรบกวนอีก ชาวบ้านเชื่อว่า ผืนป่าที่ผ่านพิธีบวช เป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่อาจเข้าไปทำลายได้ ทำให้ต้นไม้มีโอกาสฟื้นความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินได้เต็มที่ และสายน้ำลำธารที่เกิดจากป่าต้นน้ำดังกล่าว ก็จะฟื้นคืนชีวิตอีกครั้งหนึ่งการบวชป่า ให้ชุมชนที่ร่วมมือกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติไว้ให้กับลูกหลาน เป็นการเรียกร้องสิทธิของชุมชน ในการดูแลรักษาป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารเองด้วย พิธีบวชป่าจึงเป็นความปรารถนาที่ดี ส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลังท่ามกลางต่อไม้่นับพันนับหมื่นในอดีตผืนป่าของเมืองไทย เพื่อเป็นป่าที่สมบูรณ์ในอนาคตต่อไป

การใช้ประโยชน์จากป่าแบบยั่งยืน

จัดอบรมให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นว่า ทำอย่างไรให้ทำหากินจากป่าได้ และป่ายังคงอยู่คู่กับเราต่อไปเนื่องจากมนุษย์เรายังคงต้องพึ่งป่าในการนำไปใช้ประโยชน์ และดำรงชีพ ป่าก็

ต้องการการดูแลตอบแทนเช่นกัน การจัดอบรมโดยจะจัดขึ้น 3 เดือนครั้ง แต่ต้องจัดอย่างสม่ำเสมอ ใช้สถานที่ที่ทำการของหมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายก็ยังคงเป็นกลุ่มผู้ใหญ่จัดตั้งให้เป็น ป่าชุมชน ให้คนในท้องถิ่นช่วยกันดูแล การทำให้เป็นป่าชุมชนจะทำให้ความรับผิดชอบจะเกิดกับคนในชุมชนทุกคนจะได้เกิดความรู้สึกว่าป่าชุมชนของเราเราต้องช่วยกันรักษา เหมือนกับแต่งตั้งผู้ดูแลอย่างเป็นทางการ โดยมีกำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านเป็นรอง และชาวบ้านทุกคนเป็นผู้ดูแล โดยจะมีข้อตกลงกัน เช่นการตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องผ่านการอนุญาต จากกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองคนการตัดไม้นำมาทำฟืน ตัดได้เฉพาะต้นที่ตายแล้ว เท่านั้น และต้องมีเจ้าหน้าที่ของหมู่บ้านอยู่ด้วยในขณะตัด การตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตัดได้ปีละครั้ง ต้องได้รับการอนุญาตจาก กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านการหาของป่า โดยไม่อนุญาตนำไปขาย หรือ ทำอุตสาหกรรม โดยเด็ดขาดการล่าสัตว์ป่าไม่อนุญาตให้ล่าสัตว์ใหญ่ และสัตว์ที่มีประชากรลดลงกันประมาณว่า คัดก็ต้นก็ให้ปลูกทดแทนเท่านั้น เป็นต้นการล่าสัตว์ป่า ก็สร้างข้อตกลงกัน เช่น ห้ามล่าลูกสัตว์ เป็นต้นทุกๆปีจัดให้มีการปลูกป่าทดแทนอยู่อย่างสม่ำเสมอ ห้ามทำอุตสาหกรรมกับป่าทุกทุกรูปแบบ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิจัยเรื่องการคุกคามป่าไม้ในเขตชุมชนบ้านทุ่งขาว อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบถึงพื้นที่ของป่าชุมชน การคุกคามป่าชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ และการใช้ประโยชน์จากป่าของผู้คนในชุมชนทุ่งขาว รวมไปถึงการหาแนวทางการป้องกันรักษาป่าทำให้ผู้คนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การคุกคามป่าชุมชน บ้านทุ่งขาวอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประชาชน

ผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าสองในสาม (ร้อยละ 69.5) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาภาคบังคับ

ผลการศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม โดยมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 65,401.52 บาทต่อปี มีรายได้จากอาชีพเสริมเฉลี่ย 35,350.91 บาทต่อปี และมีรายได้รวมทั้งหมดเฉลี่ย 83,420.30 บาทต่อปี มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีจำนวนพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 7 ไร่

ผลการศึกษาลักษณะทางสังคม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาเฉลี่ย 40 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน เคยเข้าร่วมรับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเรื่องการปลูกป่า การบำรุงรักษาป่า และการป้องกันไฟป่า มีความถี่ในการฝึกอบรมเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน เอกสารทางราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีความถี่ในการรับข้อมูลข่าวสารเฉลี่ย 47 ครั้งต่อปี และเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

การคุกคามป่าชุมชน กล่าวถึงการตัดไม้ การเผาป่า การถางป่า

การคุกคามป่า การศึกษาพบว่าชุมชนบ้านทุ่งยาวมีการตัดไม้เพื่อนำไปใช้มากกว่าที่จะตัดเพื่อทำลายสาเหตุการตัดหลักยังมาจากความต้องการที่จะใช้ประโยชน์ของมนุษย์ เช่น ตัดไม้เพื่อนำไปสร้างที่พักอาศัย ตัดเพื่อนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการทำอาหาร ที่สำคัญการตัดไม้ของผู้คนในชุมชนทุ่งยาวจะถูกนำไปใช้ในการดำรงชีวิตของผู้คนเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีการเผาป่า และถางป่า ซึ่งสาเหตุเกิดจากการเผ่าเศษวัชพืชต่างๆ ที่หลงเหลือจากการทำการเกษตรแล้วเกิดการคุกคามเข้าไปยังพื้นที่ป่าชุมชน และเผาเพื่อล่าสัตว์จะเกิดขึ้นในฤดูร้อน ส่วนของการถางป่าก็เกิดจากการทำการเกษตร และถางเพื่อลูกกล้าพื้นที่ป่าชุมชน การคุกคามป่าอีกรูปแบบหนึ่งคือการหาของป่าของผู้คน ซึ่งการหาของป่าในแต่ละฤดูจะสร้างความเสียหายให้แก่ป่าไม้เนื่องจากการตัดการเก็บพืชพรรณต่าง ๆ ที่สามารถให้ประโยชน์แก่มนุษย์ การขุดเพื่อหาสิ่งมีชีวิต จำพวก หนู ตัวคูน แะ เป็นต้นและพืชที่ขึ้นตามพื้นดิน ได้แก่ พืชหัว เหือก มัน รวมไปถึง หน่อไม้ เป็นต้น จึงทำให้เกิดการคุกคามป่าอย่างมากเนื่องจากการหาของป่าเกิดขึ้นตลอดทั้งปี

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนทุ่งยาว

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน จากความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนทำให้ผู้คนในชุมชนทุ่งยาวใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างมากในการดำรงชีวิต โดยเริ่มจากการนำไม้ชนิดต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการและประโยชน์ที่จะใช้สอยแล้ว นำมาสร้างที่พักอาศัยได้แก่ บ้าน โรงรถ โรงเรือนเก็บผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น การนำไม้มาทำเป็นเชื้อเพลิง ได้แก่ ไม้ที่ใช้ผลิตเป็นถ่าน ที่ใช้ในการทำเชื้อเพลิงในการประกอบอาหารและให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว การนำพืชพรรณต่างๆ ที่สามารถนำมาปรุงอาหารเช่น พืชผักหลายหลายชนิดที่ขึ้นตามป่าชุมชน พืชสมุนไพรที่นำมาแปรรูปเป็นยาสมุนไพรใช้รักษาโรค ซึ่งถือได้ว่าป่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อดำรงชีวิตของผู้คนทุ่งยาวอย่างมาก

แนวทางป้องกันการคุกคามป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าแบบยั่งยืน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ให้เข้ามาช่วยดูแลอนุรักษ์ผืนป่า โดยการแบ่งเขตรับผิดชอบตรวจสอบป่าอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดคนในหมู่บ้าน เวนละ 10 คน เดินเท้าตรวจสอบบริเวณป่าที่ได้รับผิดชอบ โดยประสานงานกันกับผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ไปด้วยกันจัดอบรมถึงคุณค่าของป่า และจะช่วยกันป้องกันการคุกคามได้อย่างไร โดยการจัดอบรมใช้สถานที่ทำการของหมู่บ้าน เลาในจะเป็นในช่วงหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น.เป็นต้นไป จัดเดือนละครั้งโดยพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดเดือนที่ผ่านมาเกี่ยวกับการคุกคามป่าให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน และ สอดแทรกความรู้ให้ช่วยกันปกป้องการถูกคุกคามป่า โดยกลุ่มเป้าหมายในการจัดอบรมในโครงการนี้ก็คือผู้ใหญ่ขึ้นไปนำคนในท้องถิ่นออกมารณรงค์ถึงการคุกคามป่าอย่างต่อเนื่อง การรณรงค์จะมีขึ้นเดือนละครั้งโดยแจ้งไปทางโรงเรียนในหมู่บ้าน ปลุกฝังในเด็กได้มีส่วนร่วมจึงให้ทางโรงเรียนนำเด็กนักเรียนออกมาเตือนขบวนรณรงค์หยุดการคุกคามป่า ภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงจัดอบรมโดยการเชิญผู้นำชุมชน ดำรง บอกลึง ขอดกลอง ข้อห้าม หรือ กฎหมาย เกี่ยวกับการคุกคามป่า โดยขอดกลอง หรือข้อห้าม จัดตั้งกันเหมือนเป็นขอดกลองระหว่างกัน เช่นการตัดไม้เพื่อนนำไปใช้ประโยชน์ต้องผ่านการอนุญาต จากกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองคนมีฉะนั้นถือว่าผิดต่อขอดกลองการตัดไม้นำมาทำพื้น ตัดได้เฉพาะต้นไม้ที่ตายแล้ว เท่านั้น และต้องมีเจ้าหน้าที่ของหมู่บ้านอยู่ด้วยในขณะที่ตัด มีฉะนั้นถือว่าผิดต่อขอดกลองการตัดไม้เพื่อนนำไปใช้ประโยชน์ตัดได้ปีละครั้ง ต้องได้รับการอนุญาตจาก กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน

การหาของป่า โดยไม่อนุญาตนำไปขาย หรือ ทำอุตสาหกรรม โดยเด็ดขาด มีฉะนั้นถือว่าผิดต่อขอดกลองการล่าสัตว์ป่าไม่อนุญาตให้ล่าสัตว์ใหญ่ และสัตว์ที่มีประชากรน้อย มีฉะนั้นถือว่าผิดต่อขอดกลองเป็นต้นจัดให้มีการบวชป่า“พิธีบวชต้นไม้ หรือ บวชป่า” มีวิธีคิดและวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกับ “พิธีสืบชะตาแม่น้ำ หรือ คน” ด้วยการค่ออายุให้เจริญยั่งยืนสืบไปตามคติความเชื่อ ส่วนที่มาของการ “บวชป่า” มาจากวิธีการห่มจีวรให้กับต้นไม้เช่นเดียวกับการบวชพระ ส่งผลให้สถานภาพของคนและต้นไม้เปลี่ยนไป นับเป็นการนำความเชื่อทางศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่าต้นน้ำชั้นตอนและวิธีการบวชต้นไม้ นิยมทำกันเหมือนงานบุญ

ทั่วไป โดยเจ้าพิธีจะใช้สายสัญญาณล้อมอาณาบริเวณที่จะบวชต้นไม้ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อชาวบ้านและต้นไม้ที่จะทำพิธีการบวชให้ต้นไม้ไค้บ้าง ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและเจตนาของชุมชนเอง บวชได้ตั้งแต่ต้นไม้ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ แต่ส่วนมากจะเน้นต้นไม้ที่ขนาดใหญ่ มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม แม้กระทั่งต้นไม้ในป่าที่ผ่านการรุกรทำลาย เพราะจะสามารถฟื้นคืนสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ได้ในเวลาเพียงไม่กี่ปี ถ้าไม่ถูกรบกวนอีก ชาวบ้านเชื่อว่า ผืนป่าที่ผ่านพิธีบวช เป็นเสมือนดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่อาจเข้าไปทำลายได้ ทำให้ต้นไม้มีโอกาสฟื้นคืนความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินได้เต็มที่ และสายน้ำลำธารที่เกิดจากป่าต้นน้ำดังกล่าว ก็จะฟื้นคืนชีวิตอีกครั้งหนึ่งการบวชป่า ให้ชุมชนที่ร่วมมือกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติไว้ให้กับลูกหลาน เป็นการเรียกร้องสิทธิของชุมชน ในการดูแลรักษาป่าและแหล่งต้นน้ำลำธารเองด้วย พิธีบวชป่าจึงเป็นความปรารถนาที่ดี ส่งต่อไปสู่คนรุ่นหลัง ท่ามกลางคอไม้้นับพันนับหมื่นในอดีตผืนป่าของเมืองไทย เพื่อเป็นป่าที่สมบูรณ์ในอนาคตต่อไป

การใช้ประโยชน์จากป่าแบบยั่งยืน

จัดอบรมให้ความรู้แก่คนในท้องถิ่นว่า ทำอย่างไรให้ทำหากินจากป่าได้ และป่ายังคงอยู่คู่กับเราต่อไปเนื่องจากมนุษย์เรายังคงต้องพึ่งป่าในการนำไปใช้ประโยชน์ และดำรงชีพ ป่าก็ต้องการการดูแลตอบแทนเช่นกัน การจัดอบรมโดยจะจัดขึ้น 3 เดือนครั้ง แต่ต้องจัดอย่างสม่ำเสมอ ใช้สถานที่ที่ทำการของหมู่บ้านกลุ่มเป้าหมายก็ยังคงเป็นกลุ่มผู้ใหญ่จัดตั้งให้เป็น ป่าชุมชน ให้คนในท้องถิ่นช่วยกันดูแล การทำให้เป็นป่าชุมชนจะทำให้ความรับผิดชอบจะเกิดกับคนในชุมชนทุกคนจะได้เกิดความรู้สึกว่าป่าชุมชนของเราเราต้องช่วยกันรักษา เหมือนกับแคว่ดั่งผู้ดูแลอย่างเป็นทางการ โดยมีกำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้านเป็นรอง และชาวบ้านทุกคนเป็นผู้ดูแล โดยจะมีข้อตกลงกัน เช่นการตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต้องผ่านการอนุญาต จากกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งสองคนการตัดไม้นำมาทำพื้น ตัดได้เฉพาะต้นไม้ที่ตายแล้ว เท่านั้น และต้องมีเจ้าหน้าที่ของหมู่บ้านอยู่ด้วยในขณะที่ตัด การตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ตัดได้ปีละครั้ง ต้องได้รับการอนุญาตจาก กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้านการหาของป่า โดยไม่อนุญาตนำไปขาย หรือ ทำ

อุตสาหกรรม โดยเด็ดขาดการล่าสัตว์ป่าไม่อนุญาตให้ล่าสัตว์ใหญ่ และสัตว์ที่มีประชากร ตกลงกันประมาณว่า ตัดก็ตัดก็ให้ปลูกทดแทนเท่านั้น เป็นต้นการล่าสัตว์ป่า ก็สร้างข้อตกลงกัน เช่นห้ามล่าลูกสัตว์เป็นต้นทุกๆปีจัดให้มีการปลูกป่าทดแทนอยู่อย่างสม่ำเสมอห้ามทำ อุตสาหกรรมกับป่าทุกทุกรูปแบบ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการคุกคามป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน พบว่า การคุกคามป่าชุมชนในหมู่บ้านทุ่งขามนั้น ประชาชนในพื้นที่ที่มีการคุกคามป่าในระดับปานกลาง หมายถึงเขตป่าชุมชนบ้านทุ่งขาม ยังมีความสมดุลทางธรรมชาติเป็นไปอย่างปกติ แต่ก็ยังมีพื้นที่ที่ถูกการคุกคามป่าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ การเผาป่า การถางป่า และการหาของป่า สาเหตุหลักของการคุกคามป่ายังเกิดมาจากผู้คนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากป่าได้แก่การตัดไม้เพื่อนำไปใช้สร้างอาคารบ้านเรือน หรือที่พักอาศัย การ ตัดไม้เพื่อนำไปเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร และยังมีการคุกคามป่าในรูปแบบการหาของป่าเกิดขึ้นตลอดทั้งป่า เนื่องจากป่ามีความหลากหลายทางธรรมชาติ มีพืชพรรณและสัตว์ป่าที่มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้พื้นที่ป่าชุมชนที่ถูกคุกคามจนได้รับความเสียหายนั้น การอนุรักษ์และฟื้นฟูยังอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้คนยังขาดความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์ป่า ปลอมให้ป่าฟื้นฟูขึ้นมาเองซึ่งใช้เวลานานนับปี จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหลักคือประชาชนไม่ได้รับการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า หวงแห่นป่า และรู้จักที่จะใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน ดังนั้นในปัจจุบันยังไม่เกิดความเสียภัยของป่าที่เห็นได้ชัดเจน แต่ถ้ายังมีการอนุรักษ์ที่อยู่ในระดับปานกลาง จะต้องเกิดผลกระทบจากป่าในอนาคตแน่นอน ดังนั้น หน่วยงาน หรือ องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนควรเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จัดประชุมให้ความรู้เรื่องป่าชุมชนให้กับผู้คน เด็ก เยาวชน ให้มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลผืนป่า การใช้ประโยชน์จากโดยมิให้ป่าเกิดความเสียหาย ปลูกฝังจิตใต้สำนึกให้กับคนในชุมชนในการอนุรักษ์และหวงแห่นป่าชุมชน อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของป่าที่มีต่อคนในชุมชน องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกับคนในชุมชนให้มีการกำหนดเขตป่าชุมชนอย่างชัดเจน มีกฎข้อห้ามข้อบังคับ

ให้กับคนในชุมชนและมีโทษทางกฎหมายต่อผู้ที่ฝ่าฝืน จัดให้มีกิจกรรมปลูกป่าทดแทนป่าที่ถูกทำลายไปอย่างสม่ำเสมอและเกิดขึ้นในทุก ๆ ปี จะสามารถทำให้ป่าชุมชนยังคงความหลากหลายทางธรรมชาติสืบต่อไปและสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การอนุรักษ์ป่าไม้ ของนายปิยะพงศ์ วงศ์นิวัด ที่ให้ความสำคัญกับป่าไม้อย่างมาก โดยมีคำกล่าวเป็นหัวใจหลักคือ “ ป่าไม้คือชีวิต ” ซึ่งให้ความหมายตรงตัวคือถ้าไม่มีป่าไม้ก็ไม่มีชีวิต ถ้ามีป่าไม้ก็มีชีวิต และกล่าวถึงป่าไม้ที่ถูกคุกคามจากมนุษย์ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสมดุลทางธรรมชาติ ดังนั้นจึงต้องมีการอนุรักษ์ป่าเกิดขึ้น ผู้อนุรักษ์ก็คือมนุษย์นั่นเอง มีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทน ในทุก ๆ ปี โดยในช่วงฤดูฝน ทำให้ป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์ไว้อย่างเป็นระบบ ทฤษฎีที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ ที่สามารถทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ โดยมีการสอน มีการทำตามตัวอย่างที่ดี ถูกต้อง ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เรียนรู้ถึงปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นถ้าป่าชุมชนถูกทำลายหรือเกิดความเสียหาย ทฤษฎีแรงจูงใจ จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้คนในชุมชนได้รับการปลูกฝังจิตใต้สำนึกเข้าใจและรับรู้ถึงประโยชน์เมื่อป่ามีความอุดมสมบูรณ์และสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชน จะทำให้เกิดการงูใจขึ้นในผู้คนในชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ป่าชุมชน สรุปจากการศึกษาการคุกคามป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืนทำให้ทราบถึงสาเหตุของการคุกคามป่า ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่เปราะบางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีส่วนให้ผู้คนในชุมชนอนุรักษ์ป่าชุมชนและสามารถใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนและเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่เกิดการคุกคามป่า ให้ฟื้นป่าคงความสมดุลทางธรรมชาติและอยู่คู่กับผู้คนสืบต่อไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ทางองค์กรของภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้ามาประชาสัมพันธ์เผยแพร่ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว ตลอดจนขอความร่วมมือทั้งจากโรงเรียน วัด เพื่อเป็นสื่อกลางให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก และความตระหนักถึงคุณค่าของป่า เพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนป่า ชี้ให้เห็นถึงภาพของปัญหาและปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรป่าไม้ และผลกระทบที่ชุมชนจะต้องได้รับถ้าหากทุกคนไม่ร่วมมือ ที่จะ

ช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะสามารถส่งผลให้ประชาชนเกิดความต้องการในการมีส่วนร่วมมากขึ้น

2. การใช้ประโยชน์ในปริมาณที่มากเกินไปเกินกว่าศักยภาพในการรองรับของป่าจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้นจึงควรเสนอให้ผู้นำชุมชนและกรรมการในหมู่บ้านมีการออกกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์ในปริมาณที่เหมาะสมกับศักยภาพที่รองรับได้ของป่า และควรชี้ความสำคัญของแหล่งทรัพยากรป่าไม้ที่ให้ประโยชน์ทั้งทางตรง ได้แก่ จัดให้มีการอนุรักษ์ปลูกป่าในทุก ๆ ปี จัดให้มีการบวชป่าและอนุรักษ์ธรรมชาติ ทางอ้อมทำในเชิงอนุรักษ์เป็นหลัก เช่น เป็นที่รักษาหน้าดิน เป็นอยู่อาศัยของสัตว์ป่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากกว่านี้ เช่น การขยายพันธุ์ไม้ให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์และมีสมดุลทางธรรมชาติ การจัดให้เป็นแหล่งสมุนไพร การจัดเป็นสถานที่พักผ่อนของผู้คนในชุมชนและจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม

3. เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างทัศนคติความรู้ ความเข้าใจ และเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในพื้นที่ จะต้องช่วยกันกระตุ้น ให้ความรู้คำแนะนำทางด้านวิชาการเกี่ยวกับป่าชุมชน ปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกเห็นถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากป่าเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาชุมชน. 2528. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์กระทรวงมหาดไทย

กรมพัฒนาที่ดิน. 2552. การใช้ที่ดินของประเทศไทย. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

โกลด แพรกทอง (บรรณาธิการ). 2533. แนวความคิดป่าชุมชนกรุงเทพฯ: ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาป่าชุมชน กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ทรงศักดิ์ ศรีอนุชาติและอรพรรณ เมธาคิกกุล. 2537. การพัฒนาอุตสาหกรรม สารพิษสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สรุปข้อเสนอแนะและการมีส่วนร่วมของประชาชน.

เอกสารประกอบการสัมมนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 5.

นันทวัฒน์ บรมานันท์ และ แก้วคำ ไกรสรพงษ์. 2544. การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด

นิวัติ เรืองพานิช. 2544. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นำชัย สุกฤกษ์ชัยสกุล. 2553. การวิเคราะห์การจัดกลุ่ม. Online (WWW. rlc.nrct.go.th)

ปริญญ์ ปราชญานุพรและสมบัติ กุสุมาวลี. 2538. แนวคิดเรื่องการพัฒนาโดยมีมนุษย์เป็น

ศูนย์กลางและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน. การสัมมนาเรื่ององค์การ

สาธารณะประโยชน์และการพัฒนาสังคมไทย โรงแรมอมารีวอเตอร์เกต.

พหล ศักดิ์กะทัศน์. 2546. องค์การชุมชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

รายงานการวิจัย ประชุมวิชาการสถิติประยุกต์ภาคเหนือ ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2547 มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่.

เพ็ญศรี เจริญสุทธิพันธ์. 2541. ประชาคมตำบล/หมู่บ้าน วารสารพัฒนาชุมชน ปีที่ 37 ฉบับที่ 9

ไพบุลย์ ชาวสวนศรีเจริญ. 2540. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้ชุมชนของ
สมาชิกกลุ่มสตรี ตำบลน้ำขาว อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์ สำนักพัฒนา
บัณฑิตศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ราตรี ภารา. 2540. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์. โรง
พิมพ์สุร

สภา.วนศาสตร์แห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2535. การบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : บทบาทของ
องค์กรในท้องถิ่น. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักพิมพ์ โอเคียนสโคร์.

ศรีปริญา ฐประจ่าง. 2544. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจความเข้มแข็ง
ของชุมชนชนบทไทย. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

สนิท อักษรแก้ว. 2534. การจัดการสิ่งแวดล้อม. เอกสารประกอบชุดวิชานิเวศวิทยา และ
การจัดการทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2540. องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหา
และพัฒนาสังคม. บริษัท แปลน พรินท์ติ้ง จำกัด.

สัมพันธ์ เตชะอริก. 2536. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สันต์ สิริภักดิ์. 2536. การอนุรักษ์ดินและน้ำ ตำราเอกสารวิชาการฉบับที่ 62 ภาคพัฒนาตำรา

และเอกสารวิชาการ หน่วยงานนิเทศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อรรถพล อุสายพันธ์. 2533. การจัดองค์การของสหกรณ์ผู้ใช้น้ำในเขตจัดรูปที่ดินชั้นสูงตร

จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(เศรษฐศาสตร์สหกรณ์)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกมล อ่อนศรี. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชน.

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(เทคโนโลยีการบริหาร) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร

ศาสตร์

Beck, A. Peter. 2000. **Conservation, Development and Collaboration: Analyzing**

Institutional Incentives for Participatory Conservation in Uganda. Dissertation,

Indiana University.

Campbell, L. Joyce. 2001. **A Comparative Study of Selected Georgia Elementary**

Principals' Perceptions of Environmental Conservation. Dissertation,

Georgia Southern University.

Casey, F. James. 2001. **Examining the Adoption of Agroforestry in Southern Mexico.**

Dissertation, North Carolina State University.

Clark, E. Susan. 1993. **The New Localism: Local Politics in a Global Era.** Newbery Park,

California, Sage Inc.

- Cole, J. David. 2000. **An economic analysis of agricultural land leasing with an emphasis on the interface of leasing and conversation practices in Nebraska and South Dakota.** Dissertation, The University of Nebraska-Lincoln.
- Flora, C. and Aigner, S. . 1999. Empowerment Zones/Enterprise Community at the North Central Region Center for Rural Development. (Online) Available e-mail Jstwart@iastatd.edu
- Henrry D. Delore. 2001. **Localizing Development : Environmental, Agriculture, and Memory in Northern Thailand.** Dissertation, The University of Wisconsin, Madison.
- Homans, C. G. 1950. **The Human Group.** New York, Brace and World Inc.
- Kagwanja J. Cuuka. 2001. **Determinants of Farm Level Soil Conservation Technology Adoption in Kenya.** Dissertation, University of Missouri-Columbia.
- Merry Rojas.2000.**Working with Commuality-Based Conservation with a Gender Focus: A Guide.** Dissertation, University of Florida
- Paul Hoggett and Chris Miler. 2000. Working with emotions in community organizations. **Community Development Journal.** Vol. 35 No. 4 ,pp. 352-364.
- Rabin Bogati.2001.**A Case Study of People's Participation in Begnastal and Rupatal Water Shade Management in Nepal.** FAO's Research Report.

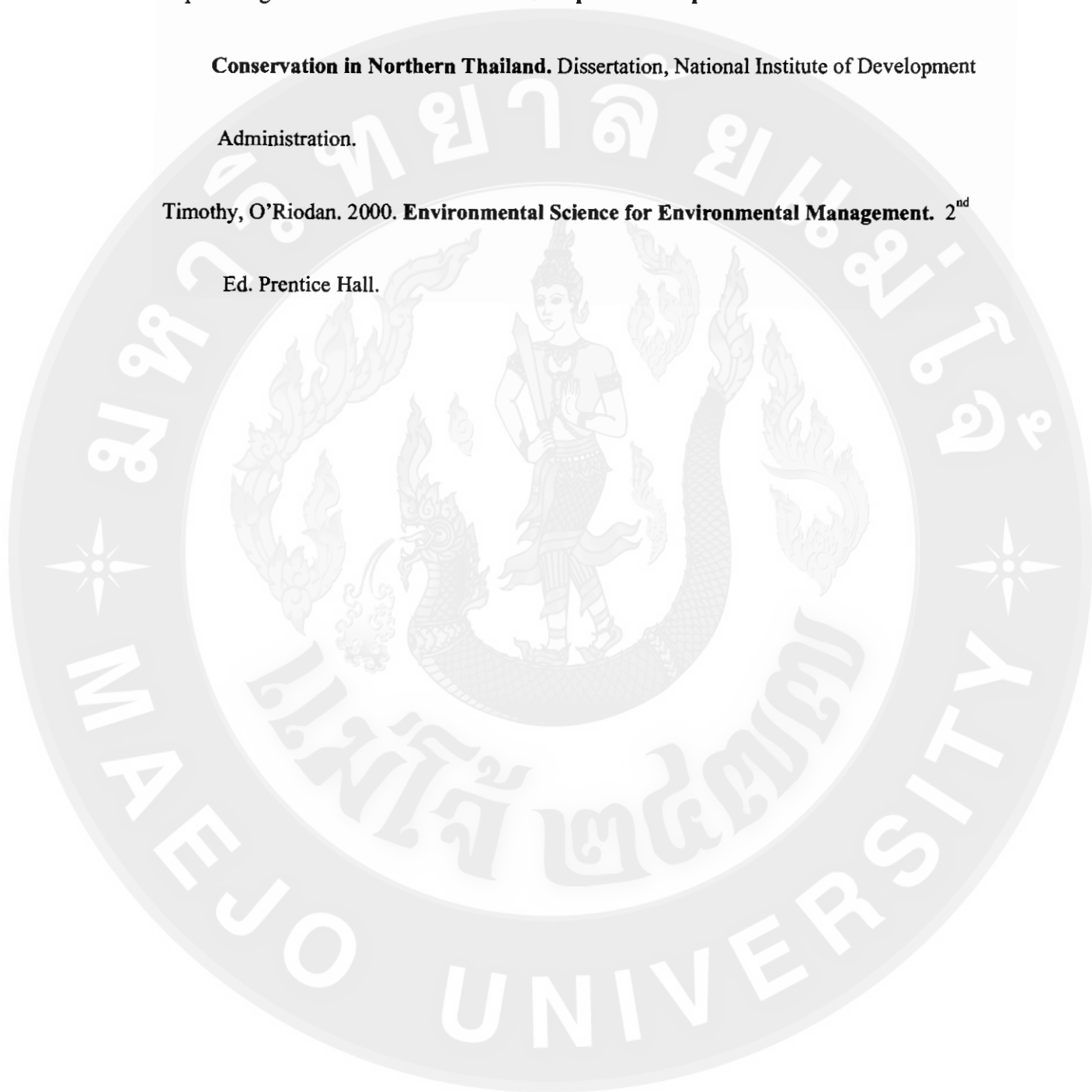
Sophit Pongsaree. 2001. **Women's Leadership in Participation in Environmental**

Conservation in Northern Thailand. Dissertation, National Institute of Development

Administration.

Timothy, O'Riordan. 2000. **Environmental Science for Environmental Management.** 2nd

Ed. Prentice Hall.







ภาพการคุกคามป่าชุมชนโดยมนุษย์

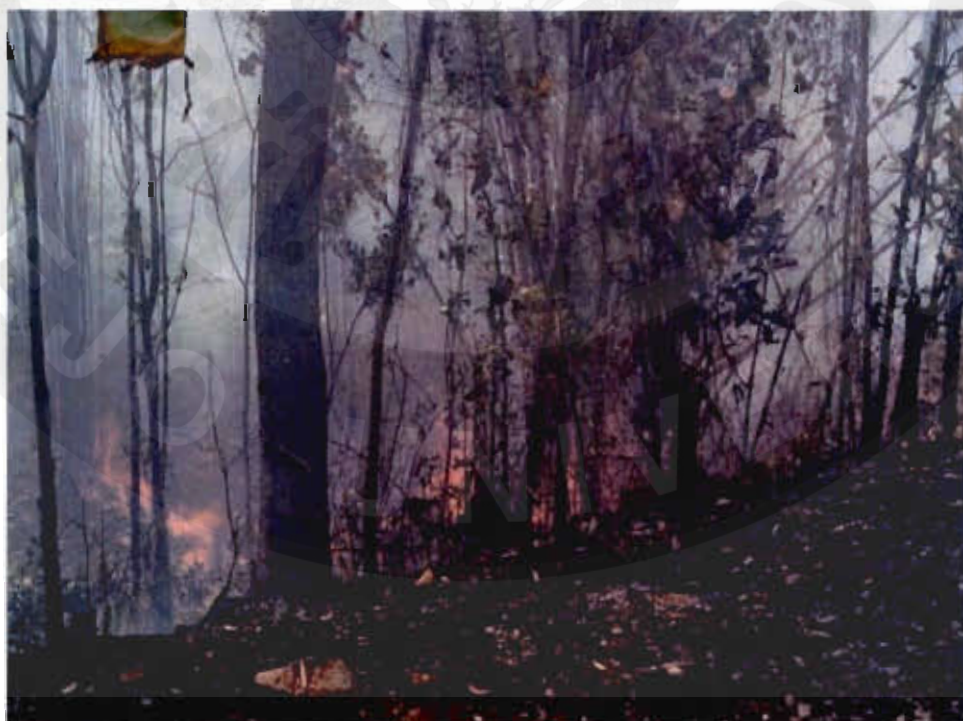
การตัดไม้



การถางป่า



การเผาป่า



การหาของป่าชุมชน



การป้องกันป่าชุมชน



แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง การคุกคามป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านทุ่งยาว ในอำเภอ สะเท็

จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงรูปแบบการคุกคามและการ ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

คำชี้แจง ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น ผู้วิจัยจึง ใคร่ขอความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ตามที่เป็นจริง และในโอกาสนี้ผู้วิจัย ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านครั้งนี้เป็นอย่างสูง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ _____ ปี

3. สถานภาพ

☐ โสด ☐ สมรส ☐ หม้าย ☐ หย่าร้าง

4. ระดับการศึกษา

☐ ไม่ได้รับการศึกษา ☐ ประถมศึกษาตอนต้น
☐ ประถมศึกษาตอนปลาย ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ☐ อนุปริญญา/ปวส.
☐ ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

5. อาชีพหลัก

() เกษตรกรรม ได้แก่

() ทำนา

() ทำไร่

() ทำสวน

() เลี้ยงสัตว์

() รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

() ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

() รับจ้าง/การบริการ

() อื่นๆระบุ _____

6. อาชีพเสริม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() เกษตรกรรม ได้แก่

() ทำนา

() ทำไร่

() ทำสวน

() เลี้ยงสัตว์

() รับจ้าง/การบริการ

() ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว

7. รายได้หลัก _____ บาท/ปี

รายได้เสริม _____ บาท/ปี

รวม _____ บาท/ปี

8. ท่านมีจำนวนการถือครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ของตนเอง _____ ไร่

เช่า _____ ไร่

รวม _____ ไร่

9. จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ณ ขณะนี้มีจำนวนทั้งหมด _____ คน

10. ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้มานาน _____ ปี

11. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้หรือไม่

() ไม่เคยได้รับ

() เคยได้รับ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() การปลูกป่า	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() การอนุรักษ์ป่า	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() การป้องกันไฟป่า	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() การสร้างฝาย	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() อื่นๆ ระบุ _____	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
รวม	จำนวน _____ ครั้งต่อปี

12. ท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านการอนุรักษ์ป่าไม้หรือไม่

() ไม่เคยได้รับ

() เคยได้รับ จากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() โทรทัศน์	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() วิทยุ	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() หนังสือพิมพ์	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() เอกสารทางราชการ	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() เจ้าหน้าที่ของรัฐ	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() หอกระจายข่าวในหมู่บ้าน	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
() อื่นๆ ระบุ _____	จำนวน _____ ครั้งต่อปี
รวม	จำนวน _____ ครั้งต่อปี

13. ท่านเป็นสมาชิกองค์กรชุมชนหรือไม่

() ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรใดๆ

() เป็นสมาชิกองค์กรชุมชน ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

() กลุ่มเกษตรกร

() กลุ่มออมทรัพย์

() กลุ่มสหกรณ์การเกษตร

() กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

รวม _____ องค์กร

ตอนที่ 2 รูปแบบการดูคามป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

การดูคามป่า

การตัดไม้

.....

.....

.....

.....

การผ่าป่า

.....

.....

.....

.....

การถางป่า

.....

.....

.....

.....

การหาของป่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

มีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในรูปแบบใด

แนวทางการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน

